



La Normal i el magisteri primari a Girona, 1914-1936: ensenyament públic i ideologies a les comarques gironines

Joan Puigbert i Busquets

ADVERTIMENT. La consulta d'aquesta tesi queda condicionada a l'acceptació de les següents condicions d'ús: La difusió d'aquesta tesi per mitjà del servei TDX (www.tdx.cat) i a través del Dipòsit Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha estat autoritzada pels titulars dels drets de propietat intel·lectual únicament per a usos privats emmarcats en activitats d'investigació i docència. No s'autoritza la seva reproducció amb finalitats de lucre ni la seva difusió i posada a disposició des d'un lloc aliè al servei TDX ni al Dipòsit Digital de la UB. No s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX o al Dipòsit Digital de la UB (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant al resum de presentació de la tesi com als seus continguts. En la utilització o cita de parts de la tesi és obligat indicar el nom de la persona autora.

ADVERTENCIA. La consulta de esta tesis queda condicionada a la aceptación de las siguientes condiciones de uso: La difusión de esta tesis por medio del servicio TDR (www.tdx.cat) y a través del Repositorio Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha sido autorizada por los titulares de los derechos de propiedad intelectual únicamente para usos privados enmarcados en actividades de investigación y docencia. No se autoriza su reproducción con finalidades de lucro ni su difusión y puesta a disposición desde un sitio ajeno al servicio TDR o al Repositorio Digital de la UB. No se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR o al Repositorio Digital de la UB (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al resumen de presentación de la tesis como a sus contenidos. En la utilización o cita de partes de la tesis es obligado indicar el nombre de la persona autora.

WARNING. On having consulted this thesis you're accepting the following use conditions: Spreading this thesis by the TDX (www.tdx.cat) service and by the UB Digital Repository (diposit.ub.edu) has been authorized by the titular of the intellectual property rights only for private uses placed in investigation and teaching activities. Reproduction with lucrative aims is not authorized nor its spreading and availability from a site foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository. Introducing its content in a window or frame foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository is not authorized (framing). Those rights affect to the presentation summary of the thesis as well as to its contents. In the using or citation of parts of the thesis it's obliged to indicate the name of the author.

LA NORMAL
I EL MAGISTERI PRIMARI
A GIRONA. (1914-1936)

Ensenyament Públic
i Ideologies
a les Comarques Gironines.

TESI DOCTORAL PRESENTADA PER JOAN PUIGBERT I BUSQUETS

DIRECTOR: DOCTOR EMILI GIRALT I RAVENTÓS

GIRONA, JUNY DE 1984

FACULTAT DE GEOGRAFIA I HISTÒRIA. UNIVERSITAT DE BARCELONA.

Portada:

Façana d'Athenea (1913) edifici de R.Masó, Sala d'Actes de la Normal de Girona (1917-1936)

2.DISCUSSIÓ I APROVACIÓ DE L'ESTATUT D'AUTONOMIA DE CATALUNYA
(desembre,1931/setembre,1932).

2.1.-L'Estatut d'Autonomia,la "pitjor de les solucions"en l'àmbit escolar.

Aprovada ja la Constitució, la coalició governamental de radical-socialistes i socialistes presidida per Azaña, hagué d'enfrontar-se al tema de l'Autonomia de Catalunya.

Manuel Azaña es trobava al moment de màxima popularitat quan visità Girona (49). Però ben aviat s'haurà d'encarar a greus dificultats econòmiques i d'ordre públic. A Barcelona el gener del 1932 esclataren sublevacions anarquistes i s'aguditzaren vagues i aldarulls laborals. Amb un to menor aquests incidents socials repercutiren també a les comarques gironines. Concretament, a Salt es plantejà un llarg problema laboral, i cap a mig febrer hi hagué un intent, en bona part frustrat, de vaga general, amb repercussions a Salt mateix, i a Palafrugell.(50)

Mentre, el gener del 1932 era decretada la dissolució de la Companyia de Jesús. A Girona només hi havia una comunitat jesuítica, a la capital. S'acomplí el decret sense massa dificultats. Afectà 7 sacerdots i 4 llecs, i actuà d'advocat el Sr.Masó.(51)

Tanmateix, el clima polític no era gens reposat. Abunden lògicament, les controvèrsies. Així, corria per Girona un pamflet contra Dàrius Rahola i els col.laboradors del diari El Autonomista, amb l'excepció de J.M^a Dalmau, perquè el redactor de l'esmentat pamflet era un treballador de la Casa Dalmau Pla, S.A.(52). El Gironès, com a portaveu de la Lliga, criticava durament els pressupostos municipals, que eren defensats, òbviament, pels regidors d'Esquerra Republicana. D'altra banda, des de postures molt més dretanes, es volia crear un clima catastrofista, i per això el govern civil imposava multes de 250 Pts a "La Tradició Catalana" d'Olot, "por su campaña derrotista

y sistemática", i al setmanari "Acción Social Obrera" de Sant Feliu de Guíxols (53). Altres partits, en canvi, tenien problemes interns, com ara la Unió Socialista de Catalunya; segons el Secretari-President, Lluís Bota i Vilà, replicant una informació del setmanari Reflex, certament havien causat baixa del partit Carles Cristòfol i Heribert Bancells, però no -en canvi, o almenys no li constava- Enric Alegrí, redactor de Reflex i Vocal-Adjunt del Partit.(54)

Però el tema polític que centra més l'atenció dels diaris era el de la discussió de l'Estatut. Ja el 13 de gener, el diari republicà gironí informava de la postura negativa dels socialistes del PSOE respecte al projecte d'Estatut:

"...Hoy los diputados representantes de dicha minoría en la Comisión Parlamentaria que entiende en el Estatuto dedicará sus consultas a armonizar la cuestión de la enseñanza pues la discrepancia con los delegados catalanes es absoluta,..."

perquè els diputats del PSOE creien que l'ensenyament era una "función de soberanía que no puede delegarse."(55)

Amb tot, aquests eren contactes previs, que ja denotaven, però, les dificultats enormes que caldria superar i com l'Estatut plebiscitat en sortiria molt retallat de les Corts madrilenyes. Entretant un tema s'imposava als comentaristes: la divisió comarcal de Catalunya. El Autonomista hi prestà força atenció, amb una sèrie d'articles.(56)

Ja ben avançat el mes d'abril, Pere Blasi publicava un important article que denotava la preocupació del magisteri gironí davant la imminent discussió de l'Estatut i les previsibles limitacions autonòmiques en l'àmbit educatiu, i el risc de crear una dualitat de cossos d'ensenyants públics (57). D'altra banda, el diari gironí assenyalava la gran diferència del tarannà religiós i polític de dos periòdics confessionals com El Debate madrileny i El Matí barceloní; i com aquestes diferències es reflectien també en la qüestió estatutària.(58)

A partir del maig, doncs, s'inicià a les Corts la discussió de l'Estatut; discussió lenta per l'obstrucció parla-

mentària sistemàtica. En plena etapa de debats s'esdevingué la mort d'Albert de Quintana. I la consegüent polèmica sobre la presència del clergat parroquial a l'acompanyament del cadàver en el seu pas per Girona, camí de Torroella de Montgrí. Tot constestant al Diari de Girona, el periòdic republicà afirma que la voluntat explícita del pare del difunt i de la seva vídua era que: "la nostra ciutat no havia d'ésser altra cosa que un lloc més de trànsit,..., puix que volia reservar íntegrament per a Torroella tot aspecte d'enterrament." Tanmateix,

"El dimarts al matí, comparagué al Govern Civil un pròxim parent de Quintana -que no era ni el seu pare ni la vídua- per posar en coneixement del Sr.Ametlla com havia avisat la clerecia del Mercadal per a què esperés el cadàver a l'entrada de la ciutat i l'acompanyés en tota la travessia. El Sr.Ametlla féu present que ell sols respectaria la voluntat de la família del difunt, entenent com a tal el pare i la vídua.

Malgrat tot, la clerecia es presentà a la Plaça del Marquès de Camps disposada a acompanyar les despulles a llur pas per Girona. Se'ls féu present quina era la voluntat del pare i de la vídua, la qual la ratificà en aquell moment, i en negar-se a retirar-se, Santaló els digué que si era llur voluntat d'acompanyar el feligrés a sa darrera estada, ell i tot l'Ajuntament,...,es complaurien en oferir-los els cotxes necessaris per juntar-se als altres que havien d'acompanyar-lo fins a Torroella,.. No acceptada aquesta proposició, Santaló féu respectar la voluntat del pare i de la vídua de l'amic inoblidable.

I això fou el que passà. Santaló, doncs, es limità a fer acomplir la voluntat de D.Pompeu de Quintana i de la senyora vídua,...(...)"(59)

Un nou incident es produí amb l'agressió a Madrid contra el Conseller de la Generalitat Bonaventura Gassol. El Nord de Girona ho comentà d'una manera que ridiculitzava el Conseller, i El Autonomista es queixava d'aquest fet.(60)

Tots aquests incidents, amb tot, no fan més que explicar-nos el clima enrarit que anava creant-se al voltant de l'Estatut i els entrebancs que l'obstruccionisme parlamentari comportava. Prou els diputats d'Esquerra Republicana maldaven

per fer avançar el debat, com ho feia el mateix Santaló, però l'oposició aconseguia paralitzar i modificar profundament el text estatuari (61). Com ja hem dit, un dels grans temes de discrepància, era el de l'ensenyament. En relació amb la Universitat s'havia manifestat J.Serra Hunter prou explícitament:

"La Universidad de Cataluña -nos ha contestado- ha de ser única. Única, tanto en el aspecto político, social o religioso. No creo en la pluralidad de Universidades. Es para mí un desacierto las dos, las tres o más Universidades, como representativas de las culturas diferentes. Eso tanto si se trata de una oposición de cultura nacionales, como de una cultura proletaria enfrente de una burguesa, o de una Universidad neutra y una confesional. (...)" (62)

Cal dir que només en el domini universitari s'establí una solució de condomini a partir d'un règim d'autonomia universitària passablement satisfactòria per a les pretensions catalanes. En canvi, el debat referent a l'ensenyament primari i secundari fou granment negatiu (63). En definitiva, l'Estat continuava essent el detentador de l'escola primària i secundària, i es permetia a la Generalitat de crear la seva pròpia xarxa escolar a partir dels propis -i minsos- recursos.

La discussió sobre l'Estatut s'allargava i s'hauria allargat molt més si no hagués estat perquè el 10 d'agost tingué lloc el "pronunciamiento" fracassat del general Sanjurjo. A Girona, l'endemà del frustrat cop d'Estat, els partits republicans donaren a conèixer un manifest d'adhesió al Govern, "A l'opinió de Girona", signat per Pompeu Pascual, President del Centre d'Unió Republicana; Joaquim de Camps i Arboix, President del Foment Catalanista Republicà; i Emili Auguet, President del Centro Radical Autonomista. L'aixecament de Sanjurjo posava en evidència la força dels sectors antidemocràtics, i per això -ni que fos provisionalment- els partits d'esquerra apretaren files. Aquest canvi es trasllueix en el debat parlamentari de l'Estatut de Catalunya, que assolí molta més fluïdesa. Un mes

més tard, el 9 de setembre, l'Estatut era aprovat, amb 214 vots a favor, i 24 en contra. I el 15 de setembre era signat pel President de la República.

Des de l'òptica del magisteri públic gironí l'Estatut en la qüestió de l'ensenyament consagrava "la pitjor de les solucions". En aquests termes escriví tres importants articles Pere Blasi, intentant aminorar els efectes pèssims que comportava el "dualisme d'escoles": d'una banda, el perill de la divisió del magisteri públic "que enfrontaria mestres amb mestres i transcendiria fatalment als infants"; en segon lloc, el perill de convertir "l'escola en instrument de prosselitisme"; i el tercer aspecte, la dificultat de portar a terme correctament el bilingüisme escolar, més i més si continuen produint-se "l'absentisme escolar".(64)

Durant aquesta etapa, dominada políticament, per la discussió de l'Estatut, El Autonomista persisteix a donar molta importància al tema escolar i educatiu. Així, abunden els escrits de caire pedagògic, com ara la sèrie "Charlas Pedagógicas" de Vicente Moratal, o alguns articles de Angel Dotor.(65)

Més interessant és la polèmica plantejada a propòsit del paper que pertocava de fer a l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana. Aquesta breu polèmica s'originà en publicar l'esmentada Associació un article, "Escolteu, vos" (20 de febrer), demanant ajudes, perquè l'obra que es proposava -la catalanització de l'escola- no era encara acompanyada. Uns dies més tard, el mestre, i sindicalista de la FETE, Abelard Fàbrega, publicava una llarga rèplica:

"(...) Si realment la seva finalitat era aconseguir que els infants rebessin senyament en llengua materna, amb el decret de bilingüisme, en el qual s'obliga a totes les escoles oficials de Catalunya ensenyar la llengua materna i amb la llengua materna, la Protectora, en ésser reconegut per decret, allò que era la seva finalitat fonamental, rep alhora que els honors de la victòria, la ferida de mort.(..)"

Tot seguit critica la posició de J.Bofill i Mates, quan:

"Admet l'intrusisme en aspecte tan delicat com és el d'educar els infants."

D'altra banda, Pere Mialet "ataca els mestres d'una manera injusta, i especialment els mestres oficials" en acusar-los de ser poc favorables al català; i Albert Bastardes defensa les escoles particulars:

"Així fan la campanya els dirigents de la Protectora per a assolir nous socis; campanya que no sols crec equivocada -posició Bofill-, sinó injusta -posició Mialet-, i fins sectària -posició Bastardes-.

IV.-Bofill i Mates, on s'equivoca més lamentablement, és quan afirma que "convindrà tenir present que val més un bri humil d'espiritualitat ben catalana, que un títol o disciplina, per oficial que sigui." És molt de doldre que...sembli ignorar que avui l'espiritualitat no és suficient per a cap professió de caràcter tècnic. ¿Admetria Bofill i Mates solament l'espiritualitat en un metge, en un arquitecte o en un enginyer?(...)

No,..., el mestre (no) pot ésser substituït fàcilment per a una persona catalanista o romàntica, quan a hores d'ara a un mestre no deu ni pot substituir-lo sinó un altre mestre,...

Pere Mialet és injust en atacar els mestres i especialment els mestres oficials...És injust perquè ignora el concurs valiosíssim aportat pels mestres oficials a l'obra de la Protectora.(...)

Albert Bastardes, President de la Protectora, ¿per què demana als ciutadans un ajut per a protegir les escoles particulars?(...)"(66)

La postura oficial, però, era la defensa de l'escola pública, gratuïta, i laica. I en aquest propòsit coincidien bona part dels mestres públics gironins. Aquestes són les idees repetides per les autoritats ministerials (67). A Girona mateix ho digué R.Llopis, reiterant afirmacions i manifestacions anteriors:

"(...) Entrando en materia habló de la libertad de conciencia del niño y la manera de resolver con respecto al Magisterio la cuestión batallona de la libertad de conciencia.(...)

Respetad la conciencia infantil, añade. Nadie tiene derecho a torcer su inclinación y todos debemos evitar que se deforme la conciencia del niño.La

escuela deber ser la liberadora de la conciencia del niño. Debe ser igual el respeto a la conciencia del niño que del maestro.(...)"(68)

Per aconseguir aquests propòsits, certament, el govern havia esmerçat notables esforços. A Girona mateix, per aquells dies, s'havien inaugurat les Escoles de Pont Major, i s'estaven construint les de Montjuïc (69). D'altra banda, El Autonomista, continuava recolzant serveis com la Cantina escolar, o les colònies escolars (70). Fins i tot s'organitzaren activitats noves, com l'excursió de 1.500 nens al Rosselló (71). I la important reforma de la Casa d'Assistència i Ensenyament, proposada per una Ponència constituïda per J.de Camps i Arboix, S.Santaló, A.Cortina de Santaló, Francisco Monràs, i Josep Junquera.(72)

També havien anat erigint-se els Consells locals i Provincial de Primera Ensenyança.

Cal dir que, en general, a Girona no van plantejar-se excessius problemes escolars. El magisteri públic, globalment, acollí les orientacions de laïcisme escolar sense massa escarafalls. En tot cas, aquesta era una orientació honestament sentida per molts mestres i altres professionals. El Autonomista acollia, per exemple, de La Publicitat, l'article "Sectarismes" de Carles Soldevila, on remarcava que a l'escola no s'havia de fer propaganda catòlica, però tampoc atea. En tot cas, l'inspector en Cap, féu pública una Circular recordant les possibles mesures en què podrien incórrer els mestres que no servissin escrupolosament la llei:

"Los maestros que se dedican a propagandas disolventes.-

Ha manifestado también el Sr.Ametlla, que algunos maestros, muy pocos por honra de la clase, se dedican a propagandas disolventes y extremistas, lo mismo referentes al campo comunista, que al agrarismo perturbador, que a los ideales monárquicos. Para prevenir a tales maestros de la fuerte sanción que se les puede aplicar, el Inspector Jefe de primera enseñanza ha publicado una circular, que el Gobernador se hace suya, estando dispuesto a hacerla cumplir por todos los medios.

Esta circular es como sigue:

'Per diferents conductes té notícies aquesta Inspecció de la intervenció activa d'alguns mestres en propagandes disolvents, de ple al marge dels ideals de la República, i de la seva Constitució, ja referides al camp comunista, ja a l'agrarisme perturbador, ja a favor d'ideals monàrquics. No sembla pas natural haver de recordar als qui siguin interessats, que el deure quin compliment acurat deu omplir tota la seva vida professional té com a objectiu el noi, ciutadà de l'avenir. I encara que la influència cultural del mestre pot i deu anar més enllà de l'escola, fins a trobar la massa del poble, honorant la cultura de la Pàtria, mai s'ha de confondre tal activitat amb altres d'ordre polític extremista.(...) Es un honor per a la classe el que ben pocs siguin els al.ludits. La immensa majoria sap exercir amb la dignitat. Fem, però, una crida a tots per tal de què mútuament s'influeixin mantinguent amb noblesa l'ordre escolar.

Prevenim respecte a les conseqüències que podrien tenir actes punibles car les mesures serien preses d'acord amb les lleis i reglaments que regulen l'ensenyament i l'ordre públic.

Girona, 3 de març de 1932. Pel Consell Provincial d'Inspecció, L'Inspector en Cap, Josep Junquera Muné."(73)

Fins i tot els mateixos col.legis regits per ordres religiosos, a Girona, sembla que tingueren cura de respectar l'ordre legal establert. En aquest sentit, el governador Ametlla, per exemple, rebé

"El Director de los Hermanos de la Doctrina Cristiana, para hacer constar su adhesión y acatamiento al nuevo régimen, manifestando al propio tiempo, que en el centro docente de su dirección, no se ha realizado acto ni propaganda alguna en descrédito del Gobierno de la República."(74)

Amb tot, i malgrat els bons propòsits del Govern, les dificultats econòmiques van fer que a partir del 1932 mateix hi hagués una reducció del ressupost esmerçat en l'ensenyament. Ho comentava Josep M^a Corredor:

"(...) En produir-se el canvi de règim, en l'albada, en els inicis mateixos de la nova organització, va propugnar-se i va remarcar-se insistentment la ineludible necessitat de procedir a la ràpida creació d'un número crescutíssim d'escoles. 27 mil se n'assenyalaren com indispensables per atendre les

necessitats escolars del territori espanyol. 7.000 han estat creades en el primer any d'actuació,...

I arribem a un moment interessantíssim. Primer pressupost de la República. La difícil i angoixosa situació per què travessa la hisenda nacional obliga a disminuir les consignacions projectades en els varis ministeris,...I aquella primera orientació d'anar creant 5.000 escoles anuals, té de veure's ja deturada davant les imposicions econòmiques. En el pròxim any el número d'escoles existent serà augmentat solament en 3.000.(...)"(75)

Precisament contra aquesta política restrictiva en l'ensenyament intervingué a les Corts el Diputat gironí Miquel Santaló (76). Tanmateix, el programa d'austeritat s'imposà, i fou innegablement un dels elements que propiciaren un cert desencís entre el magisteri gironí, després de l'eufòria del primer any del govern republicà.

Per completar el panorama d'aquest període cal esmentar la conferència donada pel Governador Claudi Ametlla, a l'Institut de Girona, sobre la situació actual al món i a la nostra pàtria i els deures de la joventut referint-se sobretot als problemes econòmics, socials i polítics.(77)

2.2.- Diari de Girona a favor de l'Estatut, però contrari a l'escola laïca.

Diari de Girona -adonem-nos de què el gener del 1932 el vell periòdic havia catalanitzat el seu nom- cada cop fa més palesa la seva simpatia envers el programa polític de la Lliga, i això a desgrat d'haver-se tornat a publicar l'òrgan de l'esmentat partit a Girona, El Gironès (en efecte, el 5 de juny del 1931 reprenia la seva publicació, com a bisetmanal, després d'haver-se deixat de publicar, per suspensió, des del 1924)(78). Segurament que cal atribuir aquesta més palesa adhesió al programa de la Lliga al procés de clarificació política que el descabellament dels fets comportà. En aquest sentit són força freqüents les cròniques referides al partit o als seus centre adherits, com ara el "Centre Catalanista de Girona" del carrer de la Cort-Reial, 15, pral. I així, el periòdic ressenya -per exemple- totes i cada una de les conferències del cicle organitzat per la Secció de Joventut de l'esmentat Centre; a càrrec de Mossèn Bartomeu Barceló, sobre "Humanitat i Catalanitat"; Ramon Xifra i Riera, "La Revolució de 1869 a Girona"; Joaquim Pla i Cargol, "Inicis de la Cultura Catalana"; Tomàs Sobrequés, "La música i l'educació del sentiment"; Santiago Masó i Valentí, "La llibertat d'Associació"; i Agustí Riera i Pau, "La joventut i la Cultura."

Aquesta més definida posició política es mostra en diversos aspectes i afers concrets. Per exemple en la qüestió agrària i els projectes de reforma (79). O en el tractament als diversos partits concurrents; amb simpatia en parlar del carlisme, i del Partit Catalanista Republicà, i sobretot d'Unió Democràtica de Catalunya (80). En canvi, vers altres formacions polítiques més cap a l'esquerra es mostrarà crític: així, respecte el Partit Radical (concretament en relació a una conferència, donada al Teatre Municipal, pel "culte sacerdot i diputat per Orense" Basili Álvarez) (2 de juliol, 1932), i Esquerra Republicana de Catalunya (en ser agredit a Madrid Ventura Gassol, el diari condemna l'agressió, però a la vegada critica el Conseller,

"...qui sab si el Sr.Gassol tenia la llicència d'armes?"), i amb més duresa encara respecte al PSOE.(81)

La línia, per tant, del diari queda prou emmarcada dins uns paràmetres de conservadorisme catalanista. Però, en canvi, no mostra cap simpatia vers els corrents feixistes o "colpistes".(82)

Però potser l'element cohesionador més important és la defensa del catolicisme. Al voltant d'aquest element aglutinador gira bona part de la informació del diari. I ben especialment dels actius grups de joventut catòlica aplegats fonamentalment entorn del "Centre Cultural"(Congregació Mariana) i de la FEJOC. La Congregació Mariana gironina, sota la direcció dels jesuïtes, agafa aquest any forta embranzida, i arriba a aplegar -en les seves diverses seccions- més de 300 membres, majoritàriament estudiants. Organitza moltes activitats de caire apostòlic, de formació religiosa, i d'esbarjo i cultura, que ben sovint són reflectides a les planes de El Diari de Girona (83). També la FEJOC, potser amb una concepció més avançada i catalanista, s'organitza en aquest període. En celebrar-se el juliol del 1932 "El I Parlament Fejocista Diocesà" hi havia 18 grups organitzats, amb uns 700 membres. N'era l'ànima Mn.E.Feliu, i els càrrecs de President del Consell Diocesà i de Secretari eren ocupats, respectivament, per Lluís Batlle i Josep Bordas.(84)

En definitiva, la sensació que tenien els redactors de Diari de Girona era que s'havia entrat en un procés d'agressió a l'Església catòlica i que calia preparar-se per a aquesta nova situació tot enfortint els grups confessionals. L'escomesa contra l'Església se sintetitzava en actuacions com la de supressió de la Companyia de Jesús, o la instauració del matrimoni civil (85). Per això hom podia parlar de "persecució religiosa" i de "re Cristianitzar" Catalunya.(86)

On amb més agudesesa es plantejava tota aquesta problemàtica era, precisament, en el camp escolar. Enfront de l'escola única i laica propugnaren la llibertat d'ensenyament, i més concretament de l'escola catòlica. Recorrent, sovint, a models estrangers:

"En la 'Declaració col·lectiva' que l'Episcopat d'Espanya acaba de publicar, en parlar dels deures dels catòlics referents a les reivindicacions escolars, els Prelats citen l'actuació dels catòlics belgues com a modèlica i digna d'ésser imitada entre nosaltres.

Es tracta de fer modificar el text constitucional que imposa dictatorialment l'escola única i laica, o almenys d'anul·lar el seu reeiximent; es tracta de defensar el dret natural dels pares a escollir i dirigir l'educació dels fills, del dret dels mateixos fills que l'educació religiosa o moral ocupi el primer lloc en llur educació, del consegüent dret de l'Església a educar religiosament, sense ingerències il·lícites, els seus fidels, àdhuc en l'escola pública; de la justa llibertat d'ensenyament sense la qual aquells drets no podrien ésser efectius, i de la repartició escolar proporcional que la justícia distributiva exigeix per tal que l'escola pública i privada rivalitzin noblement en l'elevació progressiva de la cultura popular. Tot monopoli escolar per part de l'Estat és un abús.. A Bèlgica el recent Congrés socialista celebrat a Bruseles va emetre un vot unànimе contra les escoles lliures catòliques i demanà l'abolició dels subsidis de l'Estat a favor de l'ensenyament lliure. Aquest vot l'havien de defensar tots els parlamentaris del partit. Pel que es veu, el Socialisme internacional i la Maçoneria obeeixen la mateixa consigna.(...)" (87)

Uns mesos més tard, el diari insistia en les mateixes idees tot incitant l'organització i enfortiment de les Associacions de Pares de Família:

"Davant el perill imminent del monopoli estatal de l'ensenyament sembla que hauria d'haver arribat l'hora de reaccionar...Però malgrat la imminència d'aital perill, assenyalada ja per les posicions que en les lleis i en els organismes docents va prenent el sectarisme, hem constatat amb pena com el nostre bon poble cristià roman adormit. Ara mateix, ens crida l'alerta sobre aquest punt el venerable Prelat diocesà en una substanciosa

al.locució pastoral.

Com es pot explicar -diu el Sr.Bisbe- la apatia i la indiferència dels pares de família davant les doctrines i les lleis que tendeixen a arrebaçar-los els fills, i imposar-los com, quan, i de quina manera han d'ésser educats?...No veuen els pares que si es deixen arrebaçar el dret a l'educació dels fills, perden molta força moral per a defensar el dret a la propietat de llurs béns i de llurs heretats?...L'Estat no té dret d'oposar-se als drets de la família per quant la família és anterior a l'Estat;...(.)

Molts d'autors racionalistes, adoradors de l'Estat, han negat aquestes veritats catòliques, i ja no s'ha quedat en càtedres i llibres, sinó que les seves falses doctrines han passat el camp pràctic de la vida i es tradueix en lleis de laïcisme i ateisme,...(.)

Per això es preconitza l'organització i la intensificació de les Associacions de Pares de Família...Cal aspirar que a cada localitat hi hagi fundada i plena de vida i d'activitat una associació d'aquestes, ..."(88)

Val a dir que aquest article, ultra l'explícita i extemporània i -per això mateix- significativa relació que estableix entre la llibertat d'ensenyament i la propietat privada, ens fa patent la tèbia reacció popular, fins i tot dels sectors practicants, davant l'establiment legal de l'escola laica.

En un article, encara, hom pretén descarregar Napoleó de la responsabilitat d'haver establert a França l'escola única i laica, i "per això l'escola única no nasqué a França més que amb la llei Ferry, quan ja el dictador famós havia traspassat el seu exili".(89)

Tampoc el laïcisme de l'escola pública satisfieia els sectors catòlics. Aquest laïcisme s'havia sintetitzat en la retirada dels "crucifixos" de les escoles. Unamuno escriví un article a El Sol defensant, des de la seva particular religiositat i concepció de la cultura espanyola, el manteniment de la imatge religiosa. L'article serví de peu a Mn.Lluís G.Pla per tractar del tema:

"El nostre particular amic senyor En Miquel de Unamuno, ... acaba d'escriure a El Sol de Madrid un article que és un fill directe del seu independentisme i, sobretot, un al·legat de bon sentit; ...

El senyor Unamuno s'ocupa de l'"enganyifa" de la neutralitat que els nostres constituents venen al país en matèries religioses. Qui els creuria?

Diu, textualment: "La campaña contra el Crucifijo no es de origen neutral, sinó de origen confesional anticatólico, anticristiano". Ho sabem prou bé... Es tracta de la més clara ofensiva maçònica orientada a privar els infants de l'Escola primària de tota idea de Jesucrist.(...)

La nostra Escola, la nostra típica escola primària espanyola (...) perd traient-li el Crist, l'únic caire de tipus europeu que tenia: perd aquell nexa religiós i moral que la mantenia unida a la consciència cristiana catòlica del continent...

Sense el Crist (sense el que el Crist significa en la metodologia escolar) preparem-nos a veure, a no tardar massa, néts de Lenin o Stalin en les nostres pacífiques (fins ara!) latituds...

La confessió del senyor Unamuno ve, encara, avalorada per un altre paràgraf més objectiu, més explícit i més terminant:

És aquest: "No es posible que los maestros laicos eduquen a la española, a los españoles, prescindien do de la tradición nacional que simboliza el Santo Cristo Crucificado."

Això ja no ho escriu millor, ni més emocionadament, un senyor bisbe.(...)"(90)

Aquestes mesures de laïcisme, òbviament, com ja sabem, tenien traducció també en les Escoles Normals. Però, curiosament, Diari de Girona no es refereix a l'Escola Normal de Girona, sinó només a la Normal de la Generalitat. Es fa ressò, el diari gironí, de la campanya contra suposats abusos i immoralitats a l'esmentada Normal, en el context d'oposició a la coeducació:

"La premsa barcelonina ha revelat aquests dies certes coses que passen a la Normal de la Generalitat, les quals demostren una vegada més en quines mans han anat a caure els nostres més sagrats interessos morals.

No hem pas de repetir ara ací les descripcions del que passa a la classe de gimnàs i a d'altres aules d'aquell establiment del qual n'és director el senyor Costal qui fins ara era professor de la E.Normal de Girona.(...)

Per a ells tot això que allí es fa és perfectament lícit, moral i correcte, la qual cosa vol dir com tots ells planen dins d'una escola moral ben diferent de la que professen per fortuna la generalitat dels catalans."(91)

Tot un altre tema el constituirà la defensa del projecte d'Estatut que es discutia a Madrid amb notables entrebancs. En aquest aspecte Diari de Girona fa una política de catalanisme convençut. I en la defensa de l'Estatut d'Autonomia plebiscitat pels catalans subratllarà sobretot els punts que fan referència a la llengua i a l'escola. En la qüestió de la llengua es defineix com a favorable al bilingüisme, però contrari a la cooficialitat del castellà:

"...el problema de saber quina ha d'ésser la nostra llengua oficial portarà més mals de cap que no pas l'erigir-nos en Regió o Estat. Els mastins populars contraris a l'Estatut ja fa dies que tenen afilades les dents per impedir amb tota la seva ràbia que la llengua castellana sigui foragitada de Catalunya. El Dr.Serra Húnter... "No és possible" -ha dit-"que tinguem dues llengües oficials". Potser una Universitat en front de l'altra per qüestions de llengua és una utopia.

No vol dir això que tinguem inquina a la llengua castellana i menys que fem esforços per bandejar-la de Catalunya com han volgut dir alguns diaris de Madrid.(...)

No cal que tinguin por els refrectaris, puix la llengua castellana no desapareixerà de Catalunya, primerament perquè som un poble aimant de la cultura..., segonament trobem que el cosmopolitisme de totes quatre províncies per si sol és suficient per continuar la Catalunya bilingüe. D'això, però, a declarar-la cooficial amb la catalana hi ha un gran abim, hi hauria d'ésser almenys. Trobem bé que se'ns demani (ells ho exigeixen) que en tots els tractes amb l'Estat espanyol emprem el castellà, inclús que a les escoles sigui obligatori l'ensenyament, però no pas fer el disbarat de posar-nos dues llengües oficials.(...)" (92)

Cal tenir ben present que la catalanització de l'escola, a desgrat del Decret favorable de Marcel·lí Domingo, amb prou feines si havia començat, i menys encara en les escoles privades:

"Fa més d'un any de la proclamació de la República i de la publicació del Decret de Marcel·lí Domingo, sobre l'ús del català a l'escola. Semblava que en un període tan llarg la transformació operada a l'empar d'aquest Decret i de l'esperit que l'informa, havia de fer-se ben albiradora. Hem de reconèixer, però, que els resultats en ordre a la catalanització de l'ensenyament no són els que una previsió no pas massa optimista autoritzava d'esperar. I justament allà on la lentitud en la catalanització ha estat més notable ha estat en l'escola privada que, amb més llibertat de moviments que l'oficial, tenia més expedit el camí per a adaptar-se a l'esperit del temps. Han estat obtinguts en aquest sentit uns guanys, que sense ésser despreciables, no són prou satisfactoris.(...)" (93)

Precisament per tot això calia insistir, novament, en la consciència nacional i en la necessitat de coherència lingüística. De fet, algunes dades mostraven que no tot rutllava com calia:

"Aquests dies l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana ha reprès la seva tasca de propaganda del nostre idioma. Per totes les localitats ha iniciat novament una campanya per a la catalanització dels rètols dels establiments. D'altra banda, d'algunes estadístiques que han facilitat, resulta que el nombre de socis actualment inscrits a l'A.P. de l'E.C. és notablement inferior al dels qui hi figuraven abans de la Dictadura.

Aquesta dada per ella sola és altament eloqüent respecte a la catalanitat autèntica del nostre poble. (...)

...en els moments presents, tot el que fos afavorir la represa de tasques de reintegració ciutadana i catalana...havia d'ésser també facilitat per tots els ciutadans de casa nostra, que votaren l'Estatut, que políticament es diuen catalanistes,...(...)

Crisi de la Protectora, crisi del llibre català, crisi de l'ús normal de la nostra llengua en les manifestacions de la vida comarcal (sic per comercial) i professional de la nostra terra.

Negligència? Inconsciència? Avara pobresa d'esperit,...?(...)" (94)

Per això era tan important que l'ensenyament fos una prerrogativa de la Generalitat. Però en aquest punt, les dificultats a Madrid eren moltes. Diari de Girona manifesta la seva completa adhesió i acord, en aquest punt, amb els dipu-

tats d'Esquerra Republicana i els seus arguments a les Corts (95). Finalment, tanmateix, l'Estatut d'Autonomia va ser aprovat amb importants retallades. Podia ben escriure Diari de Girona, el 15 de setembre, "L'Estatut mutilat".

2.3.- El tradicionalisme, contrari a l'Estatut.

El 4 de novembre del 1931 El Nord de Girona estrena nova capçalera: sobre una plana closa per una serralada (¿paisatge gironí amb els Pirineus de fons?) i emergint de les muntanyes s'alça una estrella de cinc puntes, amb tres flors de lis al mig. Aquesta capçalera serà modificada el gener del 1933, amb la supressió, segurament forçada, de l'esmentada estrella i les flors de lis. La Redacció i Administració es troben ara al carrer de la Cort-Reial, 14, pral.

Tanmateix la seva periodicitat continua essent la mateixa. Tampoc no canvia l'orientació política.

Durant aquests mesos la Comunió Tradicionalista va anar organitzant-se internament. Així, en una assemblea presidida per Lluís de Prat, Francesc Mundet, i Manuel Tortós, es constituí la Junta Directiva del Centre Provincial Tradicionalista. President, Narcís Barceló; Vice-President, J.M^a Thió; Tresorer, Joan Viñas; Comptador, Ramon Tarrés; Secretari, Pere Felip; Vice-Secretari, J.M^a Domènech; Bibliotecari, C.Bellsolà; i Vocals, Francesc Mundet, Pere Roca, i Estanislau Perramon.

També es constituí la Joventut Tradicionalista de Girona i sa Comarca, amb la següent Junta Directiva: President, Manuel Tortós; Vice-President, Ramon Tarrés; Secretari, Joan

Figa; Vice-Secretari, Josep Boix; Tresorer, Josep M^a Viñas; Vice-Tresorer, Ferran Juanola; Abanderat, Pere Felip; Vocals, Lluís Mundet, Miquel Llapart, i Lluís Alberch.(96)

El periòdic reflecteix perfectament l'ambigüitat del Tradicionalisme gironí, en el sentit de donar-se una gran confusió entre les activitats estrictament polítiques, les culturals i les religioses. Aquesta reflexió no és exclusiva, és clar, d'aquest període, sinó que abasta tot el temps en què és l'òrgan de la Comunió Tradicionalista. Així, abunden molt els articles religiosos, d'una òptica netament integrista. Amb tendència a propagar les devocions amb ingredients "meravellosos" (aparicions, profecies, miracles,...). Per exemple, donen molta informació de la M.Ràfols, i del seu col.laborador, que resulta ésser gironí, P.Joan Bonal; o dels fets "meravellosos" d'Ezquioga. Potser podríem interpretar-ho com una fugida endavant -de caire "sobrenaturalista" i apocalíptic- davant la dura realitat del fracàs i marginalitat del programa que ells assumien. El mateix caldria dir, només que en sentit invers, respecte a la importància que atribueixen a la maçoneria -tal com veurem-. Seria, en definitiva, la plasmació actualitzada del vell maniqueisme: dues forces "màgiques" s'enfronten servint-se dels homes. Sovintegen, per tant, les col.laboracions signades per clergues (Mn.Tomàs Castañer, Mn.Josep Carbó, Mn.Martí Mir, etc.). I les activitats que podem definir de piatoses -malgrat incloure algun component polític-, com les Conferències Quaresmals de l'any 1932, organitzades per la Joventut Tradicionalista (i amb la participació de Mn.Luís Puigmitjà, Mons.Pedro Lisboa, Mn.Josep Costa, Mn.Enric Gábana, Mn.Josep Carbó, i Mn.Esteve Canadell). O la "Entronización del Sgdro.Corazón de Jesús en la Comunió Tradicionalista. Asociación Femenil "Las Margaritas" (97). El periòdic, doncs, dóna molta informació i anuncia actes de caire pietós o apostòlic, ja no només organitzats per ells mateixos, sinó per altres entitats més estrictament catòliques, com FEJOC. També organitzen sovint conferències i cursets, on és difícil precisar on comença el pensament polític, la simple divulgació cultural, o una determinada "filosofia" o "teologia"

catòliques. Per exemple, un curset de Filosofia a càrrec del Dr. Joaquim Fors, o una conferència del Dr. Moret sobre "Fonament biològic en els diferències socials dels sexes" (98). Tot plegat ens porta a concloure que el periòdic esdevé molt doctrinari, en detriment de l'aspecte informatiu. I, per això, es fa de lectura enfarfegadora, pesada.

En tot cas, la informació de caire polític es basa fonamentalment en la reproducció de textos d'altres periòdics, sobretot de Barcelona i Madrid. I té un abast més d'àmbit estatal o nacional català que no pròpiament gironí.

El mateix cal dir en relació al tema que més directament ens interessa, o sigui, l'ensenyament. O és una informació genèrica o es despenja amb l'article doctrinari.

Retornant, però, al període que ara analitzem, finals del 1931 i primer semestre del 1932, assenyalem com a més significatiu la postura crítica del periòdic davant l'Estatut de Catalunya. Recordem que ja en ser plebiscitat pel poble català, El Norte de Gerona n'havia assenyalat diversos punts de discrepància. Ara hi retornen contraposant el seu programa "foral" al text de l'Estatut, en discussió a Madrid (99). I enllaça aquest tema amb el maçonisme; l'autonomia de Catalunya és negociada a Madrid pels maçons: Hurtado, Domingo, Companys, Portela, Barcia, Albornoz, etc.(100)

Un segon tema d'interès el constitueix, òbviament, la preocupació per les mesures, considerades anticatòliques, del govern de la República: dissolució de la Companyia de Jesús, la secularització dels cementiris (101), etc. També, és clar, la propagació de doctrines no catòliques (102). O per la celebració de cerimònies laiques. Un cas ben polèmic fou a Girona l'enterrament del Diputat a Corts Albert de Quintana de León, que s'havia definit com a Republicà Radical-Socialista; morí a Madrid i segons El Nord de Girona, "en el seno de la Iglesia, habiendo recibido a petición propia, los Santos Sacramentos

y significando que quería que sus despojos fuesen sepultados en tierra sagrada". El seu cadàver fou traslladat en tren a Girona per ser enterrat a Torroella de Montgrí "donde recibió al difunto el clero parroquial y después de los responsos de ritual..se dió al finado cristiana sepultura". Tanmateix, a Girona tingué lloc un incident:

"Estaba,.., en la Plaza del Carril el clero del Mercadal, llamado por la familia, esperando entonar un responso y acompañar luego el cadáver hasta la puerta de Francia según costumbre. En este momento, descendió del auto en que iba, el Sr.Santaló y actuando de Alcalde, para lo cual hubo de tomar posesión en plena calle! Vaya democracia! ya que el Sr.de Palol actuaba de tal interinamente, se personó ante el clero manifestando que la ley de la República prohibía las manifestaciones religiosas en los lugares de tránsito y que por lo tanto que no entonaran los responsos de rúbrica. Que si querían, podrían ir detrás del féretro, rendida la Cruz. El Preste indicóle, que estaban allí por la voluntad de la familia y que hasta .que ésta no determinase lo contrario, ellos se mantendrían en su puesto. Finalmente la Sra.Viuda accedió a la actitud del Sr.Santaló y entonces el Clero, optó por retirarse ya que no podía ir, en el caso, con la dignidad debida.

El Sr.Santaló invocó que era depositario de la voluntad del finado. ¿Que duda cabe ya, a nadie, de que éste manifestó..que quería ser enterrado en católico? y si la ceremonia religiosa se hizo en Madrid,.., estando presentes el Sr.Presidente del Congreso y otros diputados..¿Porque no podía hacerse en Gerona..?.(...)"(103)

A principis de l'any 1932, i dins el context general català de ruptura entre la CNT i la Generalitat i d'escissions al si mateix de la CNT entre els anarquistes i sindicalistes i seguidors del Bloc Obrer i Camperol, hi hagué a les comarques gironines un cert malestar laboral. El moment més àlgid fou el dilluns dia 15 de febrer, en haver-hi un intent de vaga general. Segons l'informe del Governador civil, Claudi Ametlla, l'intent no havia reeixit a Girona; en canvi, havia tingut més èxit a Sant Feliu de Guíxols, Palamós, Palafrugell, Figueres, Blanes i Olot.(104)

En relació amb l'ensenyament El Nord de Girona se centrà gairebé exclusivament en la defensa de l'ensenyament religiós. De protesta per la secularització de les escoles públiques, com la supressió dels crucifixos a les aules; en aquest sentit, per exemple, reporta la protesta d'una Comissió d'alumnes Catòliques de l'Escola Normal. I de defensa i elogi de l'obra educativa dels col·legis congregacionistes. (105)

A partir del 1r. de juliol El Nord de Girona passa a ser diari. I ho serà fins a l'1 d'abril del 1933, en publicar-se el número 5.000.

El diari, òrgan de la Comunió Tradicionalista, es mostra cada cop més desencisat de la situació política, social i cultural de la República. Per això, té una tendència cap al sensacionalisme i catastrofisme: notícies d'incendis a esglésies, revoltes al camp i a la ciutat, desordre, etc. Aquesta visió negativa del desenvolupament de la vida política mena als redactors a definir-se com a antidemòcrates i afins al feixisme:

"El desengaño de las multitudes ante el fracaso de la democracia como sistema de gobierno, ha producido en los países cultos una intensa reacción de la que son síntomas evidentes el triunfo de ayer de los fascistas en Italia y el inminente y total de los rascistas en Alemania, a los que seguirá el de los grupos cada día más fuertes y numerosos de los partidos nacionalistas que se levantan en los pueblos frente a los partidos liberales completamente desacreditados.

Un siglo de ensayos, cien años de experiencias, han sido suficientes para evidenciar los efectos desastrosos del sistema democrático que no ha resuelto ningún problema y ha llevado a los pueblos a una perturbación espiritual y económica insostenibles.

No es posible que alguien desconozca el fracaso de la democracia en Europa. El último golpe, formidable, definitivo, se lo acaba de dar aunque pretendan disimularlo los periódicos de izquierdas, el triunfo electoral de Hitler que marca una línea de acentuada ascensión en el avance arrollador del nacionalismo teutón, nacionalismo que inspirándose en el espíritu tradicional de aquel país,

quiere salvarlo encauzando su vida política, social y económica, restaurando francamente los grandes principios básicos de la civilización, despreciados por los propugnadores de todos los liberalismos. Aunque callen, para silenciar quizá toda reflexión, los demócratas de por allá, no espantarán con su mutismo el avance incesante de los ideales que han triunfado en el imperio alemán, en el Deutsches Reich, y que en época no lejana se impondrán por su fuerza lógica y su valúa salvadora en todos los pueblos europeos, con los matices peculiares que las características de cada uno de ellos exijan. El triunfo de los nacionalistas alemanes es el triunfo de una juventud que, al herir de muerte el viejo espantajo de la democracia, señala el alborear de una restauración esperanzadora para los pueblos de la vieja Europa."(106)

Aquesta postura els portarà, també, a criticar novament l'Estatut de Catalunya, per no respondre als valors tradicionals de Catalunya, i a assumir una positura més espanyolista.(107)

D'altra banda, la idea que els maçons estan al darrera de moltes decisions polítiques continua vigent. I, a més, ja no és un adversari llunyà, sinó que té també la seva implantació a Girona. En aquest sentit reproduïen de Los Hijos del Pueblo la següent informació:

"En el 'Boletín' de la Gran Logia Española se publica lo siguiente:

'TR.ALVAREZ DE CASTRO.

Ha quedado constituido en los VV. de Gerona y con el título que encabeza estas líneas un Tr. bajo la Federación de la Gran Logia Española.

Gracias a los trabajos realizados por nuestro q.h.Nicolás Cáceres, que, en pocos días, ha sabido llevar a cabo esta labor de captación, puede contar la Gran Logia con este nuevo organismo que, en breve, según noticias, llegadas a la Gran Secretaria, podrá constituirse en Logia.

Con el Tr.Alvarez de Castro en Gerona y la Logia Luz de Figueras, conseguirá establecerse en la provincia de Gerona una vasta red masónica que habrá de contribuir a dar impulso a los ideales de libertad y a extender en aquella provincia los principios de la Francmasonería.

Constituyen las luces de este nuevo taller los qq.hh.:

Luis Eugenio de la Torre: Venerable maestro
José M^a Escassi Cerada, Orador, y Angel Calvo Herre-
ra, Secretario.

Esta nota está tomada del 'Boletín' de la Gran Logia Española en diciembre último. Ignoramos, por tanto, si ya se ha logrado establecer esa vasta red masónica con que las fuerzas del mal amenazan a la rica provincia catalana. Pero damos la voz de alerta a los católicos gerundenses contra el peligro que amenaza sus creencias religiosas."(108)

Uns dies més tard el mateix Secretari, Angel Calvo, féu pública una nota, que també reproduí El Autonomista i altres periòdics gironins, ampliant la informació:

"1º..que el Triangulo de Gerona pasó ya a la Categoría de Logia. .

2º Que al efecto de ilustrar al pueblo de Gerona de lo que pretende la Masonería en estos valles; se nos envía un ejemplar de 'Declaración de Principios, Código y Programas masónicos' no dudando que nos será grato insertarlo en el periódico nuestro, para ser veraz en la información y orientar debidamente a los lectores.

3º Que así quedará rectificada la frase tan gratuitamente vertida sobre nosotros en nuestro comentario, por la que tildamos de "Fuerzas del Mal" a la Sublime Orden Masónica, y

4º Que no está amenazada lo más mínimo las riquezas de Gerona, a la que estiman los masones como el que más."

I el periòdic comentat, tot seguit afegeix aquestes declaracions:

"...hemos de lamentar sinceramente que haya gente tan cándida que se deje seducir..aunque sus adeptos puedan contarse con los dedos seguramente.

...nuestros maestros y directores en esta materia son los Sumos Pontífices, entre ellos, el gran León XIII, los cuales han hablado terminantemente... y fulminado contra sus secuaces, gravísimas penas.

(...)Cuando la Iglesia pone penas tan terribles a los secuaces de esta secta señal de que el enemigo no es irrisorio y que actua ella contra sus nobilísimo fines.

En cuanto a que la Logia de Gerona y sus componentes puedan ser de caracter más suave de lo que son los planes de la Masonería en general ya que tampoco a esta convenga insinuarles en todos los secretos por aquello de que son aprendices de Logia...(.)"
(109)

Uns dies més tard el diari tradicionalista reiterava la seva adhesió a la doctrina del Papa Lleó XIII sobre la maçoneria.(110)

Comptat i debatut, al llarg d'aquests mesos, El Nord de Girona ha aguditzat la seva actitud alarmista i d'oposició frontal als Governos de Madrid i de Barcelona, apropant-se a postures ideològiques feixistes i antidemocràtiques a partir de pressupòsits integristes.

3. EL MAGISTERI PÚBLIC GIRONÍ I LA REFORMA DE L'ENSENYAMENT PRIMARI. INSTAURACIÓ DEL PLA PROFESSIONAL A L'ESCOLA NORMAL DE GIRONA.

3.1.- L'actitud predominant: il.lusions, decepcions i algunes polèmiques. Nous enfocaments.

A partir de la caiguda de Primo de Rivera el magisteri públic gironí va anar obrint-se a noves expectatives. La proclamació de la República fou la consagració de totes aquestes il.lusions. S'obria un període que prometia ser de reformes profundes en el camp de l'ensenyament primari. Per celebrar el canvi de règim el 13 de maig tingué lloc a Girona una Festa Infantil en la qual parlaren Pere Blasi, Miquel de Palol, Cassià Costal, Josep Junquera, i Miquel Santaló.(111)

El curs escolar estava ja molt avançat. Era previsible, doncs, que les reformes escolars no es possessin en marxa fins el curs vinent. Amb tot, ja durant aquests primers mesos varen ser abordats alguns temes, tot assenyalant l'orientació del govern i del ministeri d'Instrucció Pública regit per Marcel·lí Domingo. Aquest fou el cas del tema de l'ensenyament religiós a l'escola, amb l'establiment del principi de què l'ensenyament de la religió no era obligatori sinó optatiu.(112)

Un altre gran tema fou el de la relació del magisteri públic i l'ensenyament primari amb la Generalitat de Catalunya. Pere Blasi proposà de refer la Federació de Mestres de Catalunya, com a entitat que englobés tots els mestres públics de Catalunya i pogués fer d'interlocutora amb el govern català (113). D'altra banda, Alfred Gispert, mestre de Sant Joan les Fonts, amb l'article "Nostra actitud" (114), definí la postura inicial de bona part dels mestres gironins. Es manifestava absolutament partidari del govern autonòmic català i de què l'ensenyament primari sigui una competència de Catalunya.

En contrast, tanmateix, amb aquesta bona disposició dels mestres públics gironins, el Conseller de Cultura i Ensenyament de la Generalitat, Bonaventura Gassol, convocà una reunió de diverses institucions educatives catalanes, oblidant l'Associació gironina. El President de l'Associació, Pere Blasi, se'n lamentava públicament, perquè creia que l'entitat gironina tenia quelcom a dir, en tot allò que fes referència a l'ensenyament primari.(115)

El gran tema, però, fou el de l'ensenyament "del" i "en" català, a redòs de la Llei de Bilingüisme, (Decret del 29 d'abril). Ja el mes de maig, Joan Vidal assenyalava que la implantació de les dues llengües a l'escola comportava una major responsabilitat per al mestre, perquè calia aconseguir un aprenentatge eficient de totes dues per part dels nois. Per això, calia que els mestres tinguessin una bona preparació i que dominessin ambdues llengües. D'ací la urgència en organitzar cursos de català per als mestres en actiu (116). Per iniciativa dels mateixos mestres va programar-se un Curset de català, a celebrar a Girona, a l'estiu, els dies 17, 18 i 19 de juliol. Va presentar-se com a Converses, i els ponents foren Josep Mascort, Josep Junquera, i sobretot Mn. Ignasi E. Jordà (117). Va desenvolupar-se amb tota normalitat i entusiasme, i va ser valorat molt positivament per tots els assistents.(118)

Però, a més, i en un afany de sensibilitzar els mestres, va ser organitzada una campanya que abastava la Bisbal, Santa Coloma de Farners, Puigcerdà i Olot. En cada un d'aquests centres es feren dues conferències sobre el català. Van ser-ne conferenciants Pere Blasi, Josep Mascort, Miquel Sunyer, i Ramon Calma.(119)

Però l'activitat de l'Associació no s'esgotà amb aquesta campanya en pro del català. Així, a Olot, tingué lloc una trobada dels mestres de la Garrotxa, amb una conferència del mestre de la Cot, Lluís Bastons, sobre la "Importància del coneixement del nen", en la qual repassà les aportacions de Dewey, Kerchensteiner, Decroly, Cousinet, i el pla Dalton (120). També a Figueres, el 12 de juliol, se celebrà un acte

públic, amb una conferència. El Conferenciant fou l'Inspector Sr.Villergas, i desenvolupà el tema "Estado actual de la escuela primaria". En síntesi vingué a dir que fins aquell moment l'escola pública havia estat desatesa per l'Estat, i per això l'escola privada, classista, i sobretot l'escola religiosa, era prestigiosa; el nou Règim, però, volia atendre les reals necessitats escolars, com es manifestava ja amb la construcció de noves escoles; noves escoles que hauran de ser servides per bons mestres, adientment preparats i en número suficient; en definitiva, la nova escola es definirà per ser única, activa, laica, obligatòria i gratuïta.(121)

Una darrera activitat d'aquest tipus fou la Diada de l'Associació del Partit de la Bisbal, que va tenir lloc a Sant Sebastià de Palafrugell. Fou una Diada de trobada i companyonia. Va cloure's amb un dinar. Per mera coincidència el Conseller de la Generalitat, Ventura Gassol, es trobava també a Sant Sebastià, i dirigí la seva paraula als mestres aplegats, tot subratllant com la Generalitat recolzaria la cultura i l'ensenyament com a tasca prioritària per la reconstrucció de Catalunya.(122)

En finalitzar aquest estiu del 1931 les perspectives que s'obrien al magisteri públic i a l'ensenyament primari eren engrescadores. L'Associació de Mestres de Girona participava d'aquest clima d'entusiasme i eufòria.

El curs acadèmic 1931/32 representà una concreció dels projectes de reforma de l'ensenyament. Les expectatives obertes amb la Proclamació de la República es plasmaven en realitats, i sorgien els primers desencisos.

S'anà ràpidament cap a la reorganització de la Federació dels Mestres de Catalunya. Per aquest fi es convocà una Assemblea a celebrar els dies 6-8 de setembre a Reus. S'estudià un projecte de bases adaptat a les noves circumstàncies polítiques. Fou una Assemblea molt viva, i el projecte va ser esmenat a consciència. Pere Blasi comentà per a El Magisterio Gerundense les diverses intervencions que es produïren, i sub-

ratllà sobretot el duel dialèctic entre Cassià Costal i Llorenç Jou i Olió (123). Cal dir que la presència i les intervencions de mestres gironins foren importants. Concretament hi assistiren en representació de l'Associació Provincial, Pere Blasi, Cassià Costal, i Emili Batlle, i en representació dels diversos Partits judicials, Miquel Vidal (la Bisbal), Càndid Domènech (Santa Coloma de Farners), Antoni Rodeja (Olot), Xavier Casademunt (Puigcerdà), Baldomer Bech (Figueres), i Francesc Sánchez (Girona). Josep Mascort protestà a l'assemblea de Girona per l'elecció "clandestina" del Sr. Francesc Sánchez com a representant del partit, al·legant que no s'havia donat publicitat a l'elecció, de tal manera que només s'emeteren 50 vots (124). Hi assistiren, encara, altres mestres gironins -si bé alguns d'ells afincats a Barcelona-; així, com a Delegats de Regió, Llorenç Jou i Olió, Lluís Moreno Torres, i Pau Delclòs; com a representant de El Magisterio Gerundense, Celestí Roigé; i com a ex-president de la Federació, Josep Barceló i Matas.

A finals de l'any 1931 deixaven les seves tasques professionals a Girona els professors Cassià Costal i Miquel Santaló. Havien estat seleccionats per integrar-se a la Normal de la Generalitat, a Barcelona. Ambdós professors, capdavaners de l'Associació de Mestres de Girona, tenien ja assignades tasques directives en el camp de l'ensenyament primari català com a membres del Consell de Cultura de la Generalitat. El Magisterio Gerundense es féu ressò de la seva marxa, i tot lamentant-la, malgrat la satisfacció que representava el reconeixement de la seva vàlua, es desfà en elogis. Escriu de Cassià Costal. "valor sòlid, home íntegre, amic dels mestres, expert guiadore..", i de Miquel Santaló, "entusiasta, actiu, lleial company..."(125)

De Girona estant se seguia amb interès la marxa de les noves institucions docents al servei de la formació dels mestres. Des de El Autonomista amb total recolzament. Aquesta era també la postura de El Magisterio Gerundense. Així Joan Vidal elogia l'orientació de la Normal de la Generalitat. I Alfred Gispert donava a conèixer l'activitat de la Facultat

de Pedagogia de la Universitat Autònoma de Barcelona (126). En canvi, com ja hem dit, des de les files de la Lliga, i sobretot de l'integrisme religiós, l'activitat de l'Escola Normal de la Generalitat és avaluada críticament i negativa.

Una qüestió nova, i insòlita fins aquests moments, plantejada per les noves circumstàncies polítiques, comença a fer-se patent. Es tracta del desig i propòsit de diversos mestres d'escola privada que volen integrar-se a la xarxa escolar pública. Davant aquests propòsits, i la petició de formes especials d'ingrés al cos del magisteri, la postura dels mestres públics gironins fou molt clara. L'exposa, en primer lloc, Celestí Roigé en l'article "Escoles i mestres particulars": quan l'escola pública era desatesa i menystinguda aquests mestres no tenien cap inconvenient a treballar en escoles privades; ara, en canvi, volen esdevenir mestres públics, i és ben legítim; però no és admissible la seva pretensió de "colar-se", de tenir un tracte de favor.(127)

En canvi, Manuel Tolosà i Surroca, mestre que treballava en una escola privada, a l'article "Els mestres de la República", publicat a El Autonomista, escrivia:

"(...) Puntualitzem i parlem clar, que ja comença a ésser hora que així es faci. Entre altres coses tenim, per exemple, que a Barcelona es creen dues centes places, que solament podran abastar mestres nacionals, i trenta de l'Ajuntament, amb iguals condicions.

Reconeixem que l'intel·ligència (sic) i honorabilitat professionals de molts companys del Magisteri, però tampoc cal oblidar els que han entrat pels "padrins" i per immoralitats inconfessables...; alguns d'aquests per altra banda, vertaders cacics de la Dictadura...Que aquests vagin amb aquells en fruitar garanties, és senzillament vergonyant.

Tot el respecte, totes les atencions pels qui han sabut aguantar l'empenta dictatorial: amb aquests mestres nacionals hi haurien d'anar aquells que han tingut la respectable opinió de no voler fer mai oposicions per no servir en un règim de monarquia absoluta i han lluitat des de l'escola privada i s'han vist perseguits i vexats pels desgovernos que havem patit. La seva tasca ha estat tan revolucionària o més que la dels polítics.

(...) Els vostres fills tindran mestres laics, republicans, garantia de les llibertats de què son mereixedors tots els infants.

(...)Llegidor: dóna una ullada pel teu entorn i trobaràs algun que altre mestre clericalíssim i monàrquic. Té, si és nacional, un dret adquirit -adquirit forces vegades per recomanació-,...No volem dir que els persegueixin, no; però si que cal vigilar si la seva obra és massa perillosa per la salut de la República. Si és perillosa, si pot acabar amb indesitjable, no hi ha inconvenient que els mantingui l'església o els monàrquics i els porti allà on vulguin, però que no frueixin del pressupost de l'Estat.

(...) Si segueixen així les coses, es condemnarà a l'ostracisme més injust aquells mestres liberals de les escoles particulars,...(...)" (128)

Aquest article, tanmateix, fou immediatament contestat per un altre, sota el mateix títol, de Josep Mascort. En substància deia que:

"(...) Creiem que es podrien comptar amb els dits d'una mà si és que n'hi ha cap, els mestres que tingueren una tan respectable opinió (de no voler fer oposicions per no servir un règim de monarquia absoluta).(...)

Altrament. Hi ha moltíssims mestres de l'Estat, d'esperit liberal i d'una conducta rectilínia, que amb dignitat insuperable, no es doblegaren mai a les imposicions dictatotials.

I aquests mestres, que encara rodaran molts anys pels pobles i poblets de la nostra terra, no mancats de privacions,....,

molts d'ells, com l'amic Tolosà, també foren un dia digníssims mestres privats.

I allò de la "intel.ligència i honorabilitat professionals", han de convenir que no deu ésser patent ni dels nacionals ni dels privats. Com en totes les coses, arreu hi ha de tot (...).

El què no podem permetre, és que desitjant ésser de l'Estat, ataquen la dignitat dels que ja en són. El què no podem permetre -...- és que entri ningú per la porta falsa. Tothom per la porta gran! Si resulta esquifida, que s'eixampli. Que hi entri tothom còmodament. No us mancarà bona acollida."(129)

La postura, doncs, de Josep Mascort era la mateixa que havia sostingut Celestí Roigé.

La polèmica s'allargà, encara, a les planes de El Autonomista amb dos altres articles de M.Tolosà i un de Josep Mascort.(130)

En relació directa amb aquest tema es planteja la qüestió de la forma d'accés al magisteri públic. Fou un tema polèmic i que comportà enfrontaments.

Ens referim, concretament, a la supressió de les oposicions clàssiques i la seva substitució per "Cursets de Selecció Professional". A Girona, els cursetistes boicotejaren el "Curset" negant-se a entrar a classe. No sols es negaren a presentar-se davant el Tribunal, sinó que a més atapaïren la porta d'entrada a la Normal i el carrer, i impediren de poder presentar-se aquells qui volien fer-ho. Segons Gerunda fou un espectacle lamentable. L'anònim comentarista subratlla que tothom té dret a estar en contra del sistema de selecció establert, però no és legítim acceptar i signar una sol.licitud i posteriorment boicotejar els actes (131). Uns dies més tard donaven a conèixer un llarg Manifest exposant les seves raons i reivindicacions:

"(...) Aquesta convocatòria era feta sense mirar ni necessitats particulars ni la premiositat econòmica de la totalitat de mestres que encara no tenen una col.locació oficial. Els cursants de la carrera del Magisteri, pertanyents a classes socials gens elevades, una volta acabats llurs estudis es veuen obligats a guanyar-se la vida de la manera possible: ...Unes oposicions que suposen ja d'actuació 3 mesos i una espera intermitja almenys de 6 mesos -...- exigeixen ja l'abandonament de la col.locació que es poseeix i a dispendiar una quantitat considerable de pessetes, molt costoses d'obtenir.

Una sèrie d'inconveniències tan grans obligaven a tots els concursants a fer uns sacrificis quantiosos. Era lògic que, paral.lelament, s'oferissin possibilitats justes i equitatives.

Doncs no és així. Entre dinou mil mestres optants, podien aprovar-se'n solament quatre mil, malgrat que oficialment s'havien creat 7.000 escoles,...

(...)¿Quines són aquestes peticions?...

1ra. S'han creat ja 7.000 escoles. Doncs que exceptuant les mil atorgades als opositors del 28, les 6.000 restants siguin per als cursets actuals.

2na. Derogació per il.lògic i il.legal de l'article que diu que transcorregut el primer mes, el número d'aprovats deurà ésser el doble de les vacants existents a les províncies respectives.

3ra. Que els cursets en lloc de selecció siguin de millorament i que passat l'exercici de les Normals es formi una llista on s'inclogui a tots els mestres que hagin demostrat en els exercicis suficiència i capacitat a fi de donar-los plaça a mida que vagin creant-se'n.(...)" (132)

En el mateix sentit i protestant "com des de les altures s'escamoteja aquest plet a l'opinió pública" i de "la prohibició oficial que tenen les Centrals telegràfiques de no cursar telegrams entre els mestres opositors de les vàries províncies", es manifesta la Confederació de Mestres Aspirants (133). També és rebut i publicat un comunicat oficial de la C.E.M.A, assegurant que "Sigue la abstención"; en relació a Catalunya afirma:

"(...)Las noticias recibidas en el día de hoy acusan la continuación del movimiento abstencionista.

Los 1.400 cursillistas del Rectorado de Cataluña y Baleares han sido totalmente eliminados. Como en Barcelona opusiesen dificultades para ello, los cursillistas reclamaron la presencia de un notario, ante el cual manifestaron su deseo de no presentarse y de que fueren eliminados...(...) Salieron de Barcelona, con dirección a Palma, 50 cursillistas barceloneses. Es digna de elogio la actitud del compañero Bechaca que, por las autoridades mallorquinas, fue tratado con gran desconsideración. Tarragona, Lérida y Gerona siguen firmes en su actitud.(...)."(134)

Encara, el tema fou motiu d'una "Rèplica a un article signat per 'Bienvenido' aparegut darrerament en el setmanari Gerunda":

"(...) Entre una sèrie de coses inconsistentes, com la de que l'actitud de protesta nostra no és exemplar per als mestres i que el Sr.Ministre digué que davant la nostra posició 'hay para matar todos los entusiasmos', ataca als directors del moviment

abstencionista dient que se'ls té de demanar indemnització dels mals que han ocasionat.

Sàpiga...que els directors del moviment han sigut democràticament elegits en les assemblees celebrades pels cursetistes gironins a l'Ateneu de Girona i al Grup Escolar; que no s'ha fet res més que seguir els acords presos en les dites assemblees, les indicacions del Comitè directiu de la Confederació Nacional d'Aspirants al Magisteri, resident a Saragossa, i traslladar-se a Madrid per concórrer a la reunió de delegats de totes les províncies espanyoles,...(...)"(135)

Estem assabentats que finalment, el 14 de gener del 1932, i en tercera convocatòria autoritzada expressament, s'inicià el Curset de la Normal. Sobre un total de 180 matriculats, el començaren 161. El clima s'havia asserenat i "profesores y alumnos trabajan con un interés y entusiasmo dignos de todo encomio" (136). Ja amb un clima més distendit, Pere Blasi, President de l'Associació del Magisteri, fixava i matisava la seva actitud sobre l'afer:

"(...) Es doloroso pensar que fatalmente la mayor parte de estos jóvenes, tras un sacrificio pecuniario considerable y tras dura labor, no podrán conseguir un premio acaso muy merecido.

Por razones cuya exposición no interesa, desaprobamos ayer su actitud de rebeldía; pero ahora, al contemplar a los cursillistas trabajando ansiosos, al adivinar su explicable actitud, se nos aparece clara la obligación de alentarlos con nuestro afecto y de iniciarlos en la escuela del compañerismo, ofreciéndoles la ayuda de las asociaciones para atenuar en lo posible el estrago del desencanto final.

Comprendemos que el prestigio de la clase exige una seria prueba de ingreso,...; pero no olvidemos tampoco que las actuales circunstancias permiten y aconsejan que no se elimine ninguno de los que demuestren capacidad suficiente...(...) Cuando la República crea escuelas en gran número y cuando por otra parte se dificulta el acceso a las Normales, sería conveniente acoger todo lo aprovechable de las promociones de gente moza que brinda esperanza, optimismo y entusiasmo, las más preciadas y codiciables prendas para una clase que necesita perdurable juventud de espíritu."(137)

El 13 de febrer finalitzaren els treballs de la segona part, o sigui les classes a l'Escola Normal. Aprovaren els Cursets 87 mestres.(138)

El litigi, com hem pogut veure, té un caràcter professional determinat, i no es ventilaven qüestions ideològiques. Ara bé, el que és nou, no és pas la problemàtica contemplada (sistema d'accés al magisteri públic), sinó el tipus d'acció reivindicativa portada a terme. Ben cert que hi havia el precedent de les oposicions dels 1928. Però aquest tipus de boicot era una novetat absoluta -crec-, i que s'adeia molt poc amb el comportament tradicional del magisteri gironí (fos de dretes o fos republicà; adonem-nos com aquest comportament és blasmat per Gerunda, però també per Pere Blasi). Un nou tipus de mestre, més reivindicatiu o amb més consciència de classe, comença a fer aparició a les nostres comarques.

Fins ara les Associacions dels mestres gironins eren bàsicament professionals o confessionals. Per primer cop trobem informació d'una Associació de mestres netament sindical. És un llarg informe intítulat "El Primer Congrés Pedagògic de l'A.G.M." signat per August Vidal. El vocabulari de la crònica i l'enfocament són absolutament nous, traduint una opció obrerista, de classe (per exemple, amb l'ús del concepte "treballadors de l'ensenyament"):

"L'Associació General de Mestres acaba de celebrar a Madrid, a la Casa del Poble, el seu primer Congrés Pedagògic. Integrada per mestres nacionals, mestres particulars, inspectors de 1^a ensenyança, professors d'Escola Normal, catedràtics d'Institut i d'Universitat, els elements de l'A.G.M. fan cas omís de les diferències jeràrquiques que l'absurda organització actual pretén establir entre uns i altres. Tots es senten senzillament "treballadors de l'ensenyança".

Tampoc poden considerar-se com una classe privilegiada, enfront dels seus germans, els altres treballadors. I la A.G.M. està afiliada a la U.G.T. Aquestes dues característiques (solidaritat entre mestres i professors; solidaritat entre ells i els obrers), determinen l'orientació de la A.G.M. (...) I els seus esforços tendeixen a solucionar

les contradiccions enormes que es manifesten a l'escola, reflex de les antítesis de la nostra societat.(...)

Cada dia, els mestres, els treballadors de l'ensenyança es donen més compte de les perspectives històriques de la nostra època, del paper que correspon a la massa treballadora i de la seva condició proletària.(...)" (139)

En la mateixa línia, recordem que Joan Vidal ja havia esmentat la constitució de la "Unión General de Maestros", tot considerant que era un perill per a la necessària unitat del magisteri públic, aplegat, o que s'hauria d'aplegar, en l'Associació.(140)

I, encara, hem d'afegir a aquesta nota l'article -ja àmpliament comentat- d'Abelard Fàbrega, mestre gironí de la FETE, criticant la campanya periodística a favor de la Protectora de l'Ensenyança Catalana.(141)

Tot plegat ens assenyala que a Girona començaren a desplegar la seva activitat sectors del magisteri públic influïts clarament pel pensament socialista.

A partir sobretot de l'abril del 1932 el gran centre d'interès del magisteri gironí fou, òbviament, la discussió de l'Estatut a Madrid, i més concretament dels articles referents a l'ensenyament. Ja hem assenyalat la postura favorable a una àmplia autonomia en aquest camp defensada per El Autonomista i també per Diari de Girona, i -en canvi- la prevenció de El Nord de Girona. Els periòdics professionals també discreparen pregonament sobre el tema. Gerunda, com veurem, manté una actitud contrària a qualsevol autonomia educativa. I El Magisterio Gerundense, ben al contrari, s'alinea clarament amb El Autonomista, fins al punt que alguns articles seran publicats als dos periòdics.

A Girona, en general, el magisteri públic era favorable a què l'ensenyament fos una competència exclusiva de la Generalitat. I, per tant, apostava pel traspàs íntegre de tota

la xarxa escolar de l'Estat a la Generalitat de Catalunya. Qui va portar amb més vigor la campanya va ser Pere Blasi. Podem ben dir que Pere Blasi esdevé la consciència del magisteri gironí davant la discussió de l'Estatut.

El tema s'estrena a les planes de El Magisterio Gerundense el mes d'abril, amb l'article de Pere Blasi, "La inquietud de l'hora" (142). Ja en aquest article, Blasi assenyala el gran perill que el dualisme escolar podia representar per l'ensenyament primari de Catalunya. Aquest era, per al mestre de Torroella de Montgrí, el perill que calia foragitar abans de res. En el mateix sentit es manifestarà Vicens Puig, en l'article "Catalunya i l'Ensenyament". Vicens Puig defensa la Generalitat i que el govern català tingui competències en l'ensenyament, però -en canvi- es mostra absolutament contrari a la creació d'una doble xarxa escolar.

Poc després és Josep Mascort qui escriu sobre el tema, però es mostra caut i expectant (143). Unes setmanes més tard, Pere Blasi reprèn el tema, aleshores molt viu a causa de la discussió de l'Estatut a Madrid. Amb motiu d'aquest debat s'havia desencadenat una forta campanya contra el magisteri català. La mateixa "Asociación Nacional del Magisterio" havia fet pública la seva posició contrària a la catalanització de l'ensenyament. Pere Blasi propugna com a tàctica enfront d'aquests atacs la via raonada del diàleg, de les explicacions. (144)

La postura assumida pels mestres gironins va ser avalada per la Federació de Mestres Nacionals de Catalunya en l'Assemblea celebrada a Olot els dies 18-20 de juliol del 1932:

"...es veu obligada a manifestar que tota dualitat d'escoles és altament perjudicial als interessos de l'ensenyament. Per tant, el Magisteri de Catalunya, sigui la que sigui l'organització emprada, aspira amb la seva capacitació merèixer la confiança tant de l'Estat com de la Generalitat de Catalunya." (145)

I vingué la sublevació del general Sanjurjo (10 d'agost). I la ràpida aprovació de l'Estatut de Catalunya (15

de setembre). Però l'Estatut aprovat no satisfieia als mestres gironins, almenys en el referent a l'ensenyament. I no satisfieia perquè establia allò contra el que s'havien manifestat tossudament, el dualisme d'escoles. El mateix 15 de setembre Pere Blasi escrivia:

"Els mestres de Catalunya reanudaran enguany les seves tasques amb un rosec al cor en veure desoït el seu clam previsor contra un possible dualisme d'escoles. L'Estatut que deixa força satisfetes les ànsies en molts aspectes, no sols falla en la qüestió de l'Ensenyament, sinó que sembla voler canalitzar la pitjor de les solucions."(146)

Pere Blasi allargà la seva reflexió en tres articles més, molt interessants. Remarcarà, en un altre article, el risc d'una guerra entre escoles públiques a Catalunya. I insistirà sobre el perill de què el dualisme escolar no porti a esberlar la cobejada "neutralitat escolar". D'altra banda, ja que l'Estatut estableix el bilingüisme a les escoles de Catalunya i "és aquesta una tasca difícil i de la qual se'ns demanarà compte al seu temps", cal "exigir els mitjans que condicionin el triomf", i en aquest sentit "ultra les generals de personal i d'instal·lació, haurem d'insistir, sobretot, en demanar l'efectivitat d'assistència escolar".(147)

En definitiva, l'Estatut d'Autonomia de Catalunya aprovat a Madrid representà un element de decepció per a un bon sector dels mestres gironins.

Quant a l'ensenyament del català i en català cal dir que continuaren oferint-se cursos, als mestres. Sobresurt el curs de gramàtica catalana a càrrec de Mn. Ignasi Jordà a la Normal. Uns mesos més tard, ja avançat l'any 1932, El Magisterio Gerundense dóna informació dels cursos de català per correspondència, organitzats per la Generalitat (148). Amb tot, no hem de creure que la normalització lingüística s'hagués aconseguit d'una manera total i sense entrebancs. El periòdic Reflex escrivia:

"El Govern provisional de la República ha dictat una disposició..decretant el bilingüisme a les escoles. El curs escolar ha començat i no sembla

que a Girona, el decret del ministeri tingui gaire aplicació.

No ens estranya tenint en compte que els mestres nacionals de la nostra ciutat,...,són a bastament impermeables a les modernes correnties pedagògiques i llur manca de preparació en tots els ordres els fa suspectes de rutinarisme.

Mentre encara, per vergonya de tots, un senyor C.(Canós?) sigui director del Grup Escolar, no caldrà esperar gaire millora en l'ensenyament.

I el Sr.J. i el Sr.T., ja es preocupen de llur transcendental missió?."(149).

I a l'agost del 1932, Diari de Girona feia també un balanç força negatiu en aquest aspecte, tot assenyalant que s'havia avançat menys en l'escola privada que en la pública:

"Hem de reconèixer, però, que els resultats en ordre a la catalanització de l'ensenyament no són els que una previsió no pas massa optimista autoritzava d'esperar. I justament allò on la lentitud en la catalanització ha estat més notable ha estat en l'escola privada que, amb més llibertat de moviments que l'oficial, tenia més expedit el camí per a adaptar-se a l'esperit del temps. Han estat obtinguts en aquest sentit uns guanys, que sense ésser agradables, no són prou satisfactoris(..)"
(150).

Durant aquests curs 1931/32 visitaren Girona els principals responsables de la política educativa de l'Estat. El ministre Marcel·lí Domingo va ser a Girona el setembre del 1931 (151). El mes de març del 1932 fou el Director General de Primera Ensenyança, Rodolfo Llopis, qui va visitar la ciutat. La seva estada fou molt breu. Arribà al captard, i marxà l'endemà a les 9 del matí. A les 11 de la nit donà una Conferència a la sala de la Biblioteca Municipal. Hi assistí molt de públic, sobretot mestres, alguns dels pobles veïns. Presentà el conferenciant Miquel Santaló. Llopis insistí en la conferència en la necessitat d'una escola respectuosa, no sectària, que respectés la consciència de nen; i reiterà que en aquesta línia anaven els esforços del Govern. Segons Gerunda:

"Habla bien el Sr.Llopis; pero su ideología no cayó bien a la mayoría del auditorio que le escuchaba. Lo demuestra respetuoso el silencio (sic) con

que sus párrafos fueron escuchados.- Al final de su discurso se le aplaudió por cortesía y por simpatía (...)." (152)

També es constituïren els Consells Provincial i Locals de Primera Ensenyança. El Consell Provincial el formaven: Josep Junquera, inspector, President; J.Montserrat Torrent, i Josep Villergas, inspectors; Mercè Clutaró, i Joaquim Font, professors de la Normal; Carme Auguet, i Lluís Moreno, mestres públics; Josep Serrat, mestre privat; Josep de Palol, i Laura Norat, pares de família.(153)

Els mestres continuaren convocant trobades professionals. A l'estiu del 1932, i en vista de l'èxit que l'estiu passat havien tingut les "diades" dels Mestres de l'Associació, van repetir-se les trobades. Els mestres de l'Associació de la comarca de la Garrotxa van aplegar-se el dia 5 de juny a la Salut. A més de tots els actes habituals en un aplec d'aquesta mena, hi hagué una conferència de Josep Junquera sobre "L'Escola del Treball". Hi assistiren uns 80 mestres (154). Al seu torn, els mestres del partit judicial de la Bisbal es reuniren a Palafrugell. També Josep Junquera hi féu una conferència, ara sobre "Pedagogia analítica" (155). D'altra banda, a Girona se celebrà una Conversa Pedagògica, dirigida per Josep Cozcolluella, mestre de Maçanet. Versà sobre la construcció de material científic a l'escola (construcció d'un aparell de projecció de cossos opacs, i d'una ullera astronòmica de fabricació senzilla).(156)

Hem de recordar, a més, l'organització d'una gran excursió d'escolars a Perpinyà. Hi assistiren uns 1.500 nens, i es féu el dia 30 de juny.(157)

Subratllem, encara, la publicació d'un fulletó del mestre de Perelada, Tomàs Vicens, sobre El año agrícola de 1930-31, en Perelada (ensayo climatológico

Cal deixar constància, també, de la mort de Rafael Ballester, que havia estat professor d'història de l'Institut de Girona.(158)

Durant aquests mesos inicials del nou govern hi hagué una autèntica voluntat per superar els greus dèficits escolars. Segons el Ministeri calia construir 5.000 noves escoles cada any. Les dificultats econòmiques obligaren a rebaixar les previsions, i per l'any 1932 es programaren només 3.000 escoles noves.

Val a dir que les dades referides a la província de Girona que tenim són molt parcials i un xic contradictòries. Podem sospitar que hi ha un cert malentès: es confonen sovint escoles i aules (com veurem concretament més endavant en una polèmica entre L'Autonomista i Diari de Girona), i -encara- entre escoles programades i escoles inaugurades realment. Algunes d'aquestes escoles inaugurades, a més, havien estat programades, i fins adjudicada la seva construcció, en els darrers governs de la Monarquia (per exemple, les escoles d'Argelaguer).

És ben cert, amb tot, que mai fins aquests mesos inicials del nou govern de la República s'havia fet un esforç tan important per dotar d'escoles el País. D'altra banda, es donà un pas molt notable per crear escoles graduades, allí on les circumstàncies ho feien possible.

A la província de Girona, l'any 1930 hi havia 521 escoles públiques. Hom calculava que el dèficit era de 306 escoles. Els mestres públics eren 549 (1,65 per 1.000 habitants). Ans del 14 d'abril del 1931 el nombre total de mestres públics a Girona havia assolit la xifra de 589 (1,81 per 1.000 habitants). L'any 1932 les escoles públiques a la província de Girona eren 576, distribuïdes així:

escoles graduades	45
escoles unitàries.....	384
escoles de beneficiència	2
escoles mixtes.....	122
escoles de pàrvuls	23

Hi havia hagut, per tant, i respecte l'any 1930, un augment de 55 noves escoles. En canvi, segons R.Navarro, del 14 d'abril al 31 de desembre del 1931 es crearen a la província de Girona 91 aules noves, i durant l'any 1932, 53 aules més.(159)

Sigui com sigui, era patent la voluntat de cobrir els dèficits escolar endèmics. La creació d'aquestes noves escoles es reflecteix a la premsa, encara que no pas d'una manera exhaustiva. I així tenim notícia de la creació definitiva de ls següents escoles:

Girona, escoles de Pont Major.

Argelaguer, escoles de nens i de nenes.

Figueres, escoles de pàrvuls, amb 3 seccions, 2 noves.

Lloret de Mar, escoles de nens, 3 seccions, 2 noves.

 escoles de nenes, 3 seccions, 2 noves.

Olot, escoles de nenes, 6 seccions, 3 de noves a base de 4 escoles unitàries.

Portbou, escoles de nens, 3 seccions, 1 de nova a base de 2 unitàries.

 escoles de nenes, 3 seccions, 2 de noves a base de 1 unitària.

Ribes de Freser, escoles de nenes, 3 seccions, totes 3 noves.

Caldes de Malavella, escoles nens, 1; nenes, 1; pàrvuls, 1.

Vidreres, escoles de nens, 1; nenes, 1.

Llagostera, escola de nenes, 2 seccions.

Anglès, escola de pàrvuls, 1. (160)

3.2. El sector integrista, la crítica sistemàtica.

Gerunda, que havia deixat de sortir el maig del 1931, reprèn el contacte amb el públic quatre mesos més tard, amb el número 438 (del 18 de setembre). És un intent de relançament, de convertir-se en portantveu dels sectors de l'ensenyament confessional i espanyolistes. Aquest propòsit d'esdevenir un setmanari amb incidència es nota en molts detalls. Fins i tot en aspectes formals: el paper del periòdic és de molt millor qualitat i també la impressió ha millorat patentment.

En l'aspecte ideològic Gerunda assumeix un paper molt més agressiu, nítidament d'oposició.

En realitat, els dos grans temes al voltant dels quals gira qualsevol escrit de Gerunda els trobem exposats ben sintèticament en un comentari -molt elogiós- a un discurs d'Unamuno: "hizo una calurosísima defensa de la unidad y catolicidad de España" (161). Exacte. La defensa acalorada de la "unidad" d'Espanya i de la "catolicidad". Aquests són els dos temes axiològics de la revista.

Analitzem el primer dels dos temes: la "unidad" d'Espanya. Gerunda es mou en el marc ideològic d'una concepció d'Espanya uniformista. Només fa concessions del tipus "regionalisme ben entès". Ja és prou significatiu que la revista sigui monolingüísticament castellana. Amb tot, des del número 439 (del 25 de setembre) la plana segona és destinada íntegrament, i sota el títol "L'Escola en acció" a un "Curs teòric i pràctic de Llengua catalana". Val a dir que és fet amb molta correcció. Tret, doncs, d'aquesta plana, tota la resta és escrita en castellà, amb rares excepcions; de fet tan sols n'he comptat tres: un article de Joan Gomis sobre "El folklore i l'ensenyança geogràfica"; un conte moral, "Com les guatlles", per Malhallado; i "Els escrits de la Mare Ràfols", per B.A. (162)

La concepció uniformista de l'Estat espanyol es plasma bàsicament en l'oposició a l'Estatut de Catalunya i a les seves conseqüències. Així, Gerunda es mostra d'acord amb

M.R.Garrido quan escrivia: "Tres puntos que pueden echar a perder toda la obra de Don Marcelino Domingo: Primero: El pase de la enseñanza a las regiones. Segundo: La enseñanza en las escuelas dada en los dialectos regionales. Tercero: La cooficialidad del castellano con los dialectos que se hablan en España.(...)" (163). Al número següent de la revista hom insistia: l'ensenyament ha de dependre de l'Estat, i no dels governs autonòmics; i sota aquest eslògan s'havia orquestrat una campanya de recollida de signatures: "Del Estado, sí; de las regiones, no. A más de 30.000 se elevan las firmas..."(164)

El mateix anònim comentarista, i a la mateixa secció de la revista, insistirà en el caràcter catastrofista del traspàs de l'ensenyament als governs autonòmics, en una nota intitolada "Negro porvenir": la política educativa de la República ha desenganyat i decebut; sobretot perquè l'ensenyament "en lenguas vernáculas" és un perill per a la unitat de la pàtria.(165)

En certa manera la postura dels redactors de Gerunda vindria reflectida en el llibre d'Emili Saguer i Olivet, notari de Girona, La cuestión catalana y el Estatuto de Cataluña, publicat per Ed.Reus,S.A., Madrid. Postura regionalista anti-estatutària.(166)

L'altre gran tema, fins i tot el més important de tots, era la defensa de la política confessional, sobretot -però no exclusivament- en l'àmbit escolar. Dins aquesta política global caldria incloure-hi la crítica -de què parlarem més endavant- a la coeducació a les Escoles Normals, i al caràcter laic de l'Ensenyament a les Escoles.

En aquesta mateixa línia un col.laborador de Gerunda, que signa Mario, situa exactament la postura confessional. En un primer article, "Disquisiciones pedagógicas - Urge una Pedagogia social", de to moderat, distingeix entre pedagogia individualista, socialista o societària, i social. Segons l'autor, la política del govern tendeix cap a la pedagogia socialista, i hi contraposa la social. Més explícit i definitori és Mario

en l'article "Disquisiciones pedagógicas -Acerca de la Escuela única laica"; en aquestes ratlles estableix el principi des d'on podrà fer-se una defensa de l'escola confessional; l'educació dels fills correspon als pares, i no a l'Estat; per tant.... (167)

Els editorials de Gerunda incidiran sovint sobre el mateix tema: "La escuela única"; "La cruz y el Magisterio", per Rafael López Sánchez; "La escuela laica juzgada por Menéndez y Pelayo"; "Los intereses de la Iglesia católica en las circunstancias actuales", etc (168). Normalment s'interpreta que l'escola única és un atac a l'Església, perquè representa la desaparició de les escoles congregacionistes. Però no s'esgota aquí la crítica i l'oposició a la política del Govern. També el laïcisme de l'escola (fins i tot de l'escola pública) és criticat. Així, a l'article editorial "Fray ejemplo" s'afirma rotundament, el mestre catòlic té l'obligació de formar cristianament els alumnes.(169)

A partir d'aquesta situació adquireixen molta importància les Associacions de Pares. S'organitzà, doncs, una Assembla de la Confederació Nacional de Pares de Família, que va reunir-se a Madrid; acordaren manifestar-se contra el laïcisme escolar, i emprendre una campanya a favor de la llibertat d'ensenyament.(170)

Tota aquesta campanya ve avalada, és clar, per l'Episcopat espanyol. Ja el 25 de juliol del 1931, en una Pastoral col·lectiva, els bisbes havien manifestat la seva postura davant el projecte de Constitució. Reafirmaven, amb totes les lògiques conseqüències, el principi doctrinal de la no conveniència ni legitimitat de la separació Església-Estat. I bé, l'1 de gener del 1932, l'episcopat espanyol torna a fer sentir la seva veu, amb la publicació d'una altra Pastoral col·lectiva. En aquesta Pastoral l'Episcopat exposava novament la doctrina dels drets dels pares i de la mateixa Església, i donava normes concretes d'actuació als catòlics. El text de la Pastoral és reproduït per Gerunda sota el títol "Palabras autorizadas".(171)

Eren dues concepcions contraposades de l'educació. El Ministeri d'I.P. defensava un ensenyament laic, respetuós amb la consciència del nen, i que volia mantenir l'escola allunyada de les lluites polítiques i religioses. Amb tot, els sectors catòlics militants -amb l'episcopat al davant,- creien que aquest laïcisme no era conforme amb la doctrina de l'Església. Però encara més greu, no creien en l'honradesa de l'actitud del Ministeri, i consideraven la laïcitat com una forma d'encobrir un ensenyament ateu i anticristià.

A les planes de Gerunda hi trobem ben explícitament aquesta actitud de malfiança i, fins i tot, de judici d'intencions. Tot comença amb la visita a Girona de Rodolfo Llopis, Gerunda, escrivia "las palabras del Sr.Llopis nos supieron a hipocresía", i aquesta impressió la confirmava a partir de les declaracions de M.Domingo.(172)

I ja finalment, plasma la desconfiança dels sectors confessionals en un acte concret celebrat a Girona. En efecte, el dia 15 s'havia de realitzar a la Devesa un festival commemoratiu del 1r. aniversari de la proclamació de la República; per ordre del President del Consell Provincial de Primera Ensenyança, tots els mestres i alumnes de les escoles nacionals havien d'assistir-hi. Heus ací, per al col.laborador de Gerunda, un exemple clar de manca de respecte a la consciència del nen.(173)

Per això Gerunda insistirà en l'ensenyament confessional. I amb aquest propòsit reproduïx "El deber de la educación religiosa" del bisbe de Madrid.(174)

En darrer lloc, el setmanari gironí dóna a conèixer la societat "Amigos de la Enseñanza Católica".(175)

Per als fins d'oposició a la política del Govern, Gerunda exagerà les notes desfavorables, en una postura maximalista, per tal de transmetre la sensació de caos i catàstrofe. Per exemple, a l'article "Camino de gloria" criticà els augments de sous dels mestres com a insuficients. Era veritat; però també

cal dir que per primer cop hi havia una efectiva voluntat de millorar el nivell retributiu dels ensenyants, i que els augments havien estat -certament insuficients- però substancials. En un altre article, "Labor sin tino" hom afirmava que es donaven molts decrets i un gran transbalsament, però sense criteri, de manera que el resultat era el caos.(176)

Ja hem vist, doncs, la postura de Gerunda. Tanmateix, per a nosaltres, l'important seria esbrinar la força real dels sectors que representava. Per les dades externes, i indirectes, ja que no en tenim de més concretes, podem deduir que la revista tenia un coixí molt prim. De fet, la col·lecció que nosaltres hem pogut utilitzar acaba aquest període amb el núm.476, corresponent al 16 de juny del 1932. Si aquest fos realment el darrer número d'aquesta etapa no hauria durat ni tan sols un any. En tot cas, el que és cert és que hagué de suspendre la seva publicació.

3.3. El Pla Professional i la seva implantació a la Normal de Girona (curs 1931/1932).

No són aquests papers el lloc més adient per parlar llargament del Pla d'estudis de les Escoles Normals establert el 29 de setembre del 1931, conegut com a Pla Professional. Només subratllarem aquells aspectes indispensables per a entendre la història interna de la Normal de Girona, que és el nostre objectiu. Aquest nou Pla representa un significatiu millorament en la formació dels mestres. Ha estat avaluat, generalment, com el millor Pla d'estudis que han tingut les Normals de l'Estat espanyol.

Bé, doncs, què establia aquest nou Pla? En primer lloc la coeducació, i per tant la fusió de les dues Normals -la Masculina i la Femenina- en una sola Escola.

En segon lloc, determinava que per ingressar a la Normal calia posseir el títol de batxiller. Els estudis de mestre esdevenien, per tant, terciaris. Això volia dir que els alumnes havien d'ingressar a la Normal amb una cultura general ja assimilada.

Però no era suficient posseir el títol de batxiller per ingressar. Calia, a més, superar un examen -oposició d'ingrés. D'aquesta manera es podien suprimir al final dels estudis les típiques oposicions. Qualsevol alumne que hagués superat l'oposició-ingrés i superés els cursos del "currículum" escolar acabava els estudis amb plaça de mestre.

Un cop admès, l'alumne tenia davant seu un Pla d'estudis de quatre anys. Quatre anys que al seu torn es fragmentaven en un cicle de preparació professional de tres anys, i amb un altre any de pràctiques, coronat per un examen final. La preparació professional de tres anys girava al voltant de tres eixos bàsics, sempre donant per suposat que els alumnes ja posseïen la suficient cultura general. Aquests tres eixos eren: un primer de coneixements filosòfics, pedagògics i socials; un segon eix al voltant de les metodologies especials; el tercer englobava les matèries artístiques i pràctiques. Tot plegat es complementava amb cursos monogràfics (seminaris) dedicats, per exemple, al parvulari, o a l'educació de deficients, etc. Cal dir, encara, que l'any de pràctiques era remunerat.

En darrer lloc valdria la pena de remarcar altres detalls que assenyalen el tarannà laic i democratitzador que hom pretenia que regnés a les Normals. Per exemple, no apareix al pla d'estudis la religió com a assignatura. O, en un altre sentit, el fet de què el Claustre estigués format per tots els professors, inclosos els professors especials, i una representació dels alumnes.(177)

Centrant-nos ja directament a la Normal de Girona, cal dir que de bon principi el canvi del Pla d'estudis comportà serioses dificultats. Entre d'altres raons perquè malgrat el coneixement de la preparació d'un nou Pla d'estudis, aquest no va ser fet públic fins el 29 de setembre, o sigui a la vigília de l'inici de curs. D'altra banda, no podem oblidar que la Normal de Girona es veié greument afectada pel trasllat a la Normal de la Generalitat, a Barcelona, dels professors Cassià Costal i Miquel Santaló.

Posar en funcionament la fusió de les dues Normals no era una cosa fàcil, més i més si recordem l'endèmica pobresa de les instal·lacions materials dels Centres. Hem d'afegir-hi, per acabar d'arrodonir el panorama, la coexistència d'alumnes que seguien el Plan antic (1914) amb els inscrits al primer curs del Professional. I, a sobre, s'organitzaren uns cursos anomenats de Preparatori per aquells que no posseïen el títol de batxillerat, i que volien matricular-se més endavant al Pla Professional.

Per veure la situació real, a la sessió del Claustre de la Normal Femenina del 21 de setembre del 1931 (adonem-nos que té lloc vuit dies abans del Decret del 19 canviant el Pla) llegim: "Acto seguido se da lectura al Decreto de 8 de stbre. del corriente año. Se acuerda hacer constar que estando las Escuelas Normales pendientes de plan de reforma, no se ha podido introducir modificación ninguna en los Programas y por consiguiente...remitiendo al Ministerio relación de Programas y textos que rigieron en el curso anterior". Pel seu interès, ja que ens informa del Pla d'estudis anterior al Professional, i perquè ens permet endevinar les influències científiques, resumim la informació:

- Jaume Pastor, professor de Dibuix, llibre de text: "Método de Dibujo" de Jaime Guzmán (10 º, curs).
- Pere Cervera, professor de Religió, "Temas de Religión y Moral", escrit per ell mateix (6,50 º, curs).
- Antoni Soler, professor de Francès, "Gramática 1º y 2º curso", de J. Porqueras- (8º curs). Per a exercicis, 1r. curs "Método de Lectura francesa" (2º) i "Antología de textos franceses" (10 º). Per a exercicis de 2n. curs, "Antología de textos franceses" (12º). Tots aquests darrers són redactats per ell mateix.

- Tomàs Sobrequés, professor de Música. "El Método Eslava para solfeo" (5^{rs}). Teoria, "por apuntes de clase".
- Joan Saguer, professor de Caligrafia, text de Manuel Barona, (8 ^{rs}) i "Método práctico" 1r. curs (7,50) i 2n. curs (7,50), sempre de M.Barona.
- Josefina Díaz-Faes, professora de Llengua castellana, acabava d'integrar-se al Claustre de Girona, per això "manifiesta que continuará con los mismos programas del curso anterior y con la "Gramática" de la Real Academia.
- Teresa Recas, professora de Labors, per a "Economia Doméstica" l'obra de Orestes Cendrero; per a Labors, "Método" de Manuela Moro y Moro (14 ^{rs}).
- Carme Sagarra, professora de Matemàtiques, 1r. curs: "Aritmética" de Bartrina (10 ^{rs}); "Geometria" 1r. i 2n. de M.Xiberta (12 ^{rs}); i "Algebra" de M.Xiberta per a 3r. (12 ^{rs}).
- Mercè Doral, professora de Geografia, "a libre elección de las alumnas para consulta": "Instituciones geográficas" de Bertran Gonzalez (7 ^{rs}), "Geografía Bellver" (14 ^{rs}); "Geografia" de Santaló (10 ^{rs}); "Geografia Regional de España", de Doportó. També l'obra de Izquierdo Croselles (28 ^{rs}). Per a 4t.curs: Santaló (12 ^{rs}) i Beltrán Razpide.
- Mercè Clutaró, professora de Pedagogia, "recomienda los dos tomos de Pedagogia de M^a Cristina Santamaría" 1r. i 2n. curs (7 ^{rs} tomo); "Historia de la Pedagogia por apuntes"; i per a Dret, l'obra de Andrés Calvé (5 ^{rs}).
- Adelina Cortina, professora de Ciències, "les recomienda las obras, "Física" de Kleibher (7,50 ^{rs}), la de Barqalló (10 ^{rs}), "Química" de Bargalló (10 ^{rs}), també la del Padre Vitoria; "Historia Natural", de Cendrero (12 ^{rs}).
- Dolors Vidal, auxiliar, encarregada d'Història, "les recomienda para consultar la Historia de García Barbarín (4 tomos, 7,50 ^{rs} tomo)". (178)

Al cap de pocs dies com ja hem dit, es publicava oficialment el nou Pla d'estudis.

La primera notícia dels canvis profunds d'orientació que es produïen a la Normal gironina la trobem a la sessió extraordinària del Claustre de la N.Masculina, celebrat el dia 9 d'octubre. És l'assistència al Claustre, amb ple dret, dels professors especials. I així consta:

"El Sr.Sobrequés exteriorizó su satisfacción al reintegrarse al Claustro en virtud de reciente disposición superior, por entender que ésta entrañaba un acto de justicia, expresando su vivo deseo de laborar en un ambiente de compañerismo y de armonia por los prestigios de la Normal y de su cometido. A estas manifestaciones adheriose el Sr.Soler."(179)

En una posterior sessió extraordinària del 23 d'octubre trobem ja fusionats els dos Claustres (hi assistiren C.Costal, Mercè Clutaró, M^a Carme Sagarra, Teresa Recas, M^a Mercè Doral, J.Díaz-Faes, J.Font, M.Xiberta, Enric I. Jordà, Antoni Soler, Adelina Cortina, Joan Gomis, i F.Canós). Va constituir-se el tribunal per l'examen d'ingrés.

La fusió de les dues Normals comportà les lògiques dificultats d'ensemblatge, sobretot en el referent a la distribució de les assignatures. Per solventar aquest problema es reuní el Claustre, en sessió extraordinària, el 5 de novembre. Si fins ara havia presidit els Claustres Cassià Costal a partir d'ara el presidirà Mercè Clutaró, com a Directora amb més antiguitat. "Al procederse a la distribución de materias y de cursos, los señores profesores han manifestado sus aspiraciones y las razones de su preferencia..". El quadre de professors s'establí així:

Mercè Clutaró.....	Elements de Filosofia i Psicologia (pla professional). Dret i legislació (pla 1.914)
Cassià Costal.....	Pedagogia i Història de la Pedagogia (2 cursos del pla 1.914)
Adelina Cortina....	Física i Química.
Joan Gomis.....	Història i Agricultura.
Manuel Xiberta.....	Matemàtiques (en cas d'impossibilitat, qualsevol vacant de Ciències físico-naturals o pedagògiques).
Carme Sagarra.....	Predilecció per Matemàtiques; però en cas d'impossibilitat, Ciències Pedagògiques "por las que tiene verdadera afición y cuya explicación ya estuvo a su cargo durante tres años en Teruel".
Ignasi E.Jordà.....	Llengua i Literatura espanyoles, "con preferencia a las otras de Letras,...,por sus conocimientos del Latín y del Griego que aprobó junto con la asignatura de Lengua y Literatura españolas en la Universidad de Barcelona."
Josefina Díaz-Fáez..	Predilecció per Llengua i Literatura, "en caso de imposibilidad su deseo de explicar Ciencias pedagógicas."
Miquel Santaló.....	Geografia.
Mercè Doral.....	Geografia, "y de no ser posible una de Ciencias pedagógicas."
Teresa Recas.....	Labors. "..los profesores especiales enterados de las clases que se les asignan se encargarán de ellas cumplidamente."

En la mateixa sessió s'acorda nomenar una comissió "para proceder a las gestiones convenientes a fin de la habilitación del local escuela para su normal funcionamiento."(180)

El mateix dia van distribuir-se les classes per al proper Curset de Selecció.

Cal assenyalar que a principis del mes de novembre els professors C.Costal i M.Santaló encara no havien estat nomenats professors de la Normal de la Generalitat.

A la sessió del 28 de novembre:

"Se acuerda,..,empezar las clases así que sea posible, distribuyéndose los cursos entre el profesorado. Y que se proceda a formular un horario provisional."

Aquell curs les classes van començar el dia 9 de desembre, tal com acordà el claustre del dia 5 de desembre. Per cert que a aquesta sessió hi assistí C.Costal, el qual :

"Saludó al profesorado de la Escuela ofreciéndose en el nuevo cargo de Director de la Escuela Normal de la Generalidad".

Cal dir, a més, que de moment continuà com a Directora la Sra.Mercedes Clutaró.(181)

Hem remarcat que un dels problemes presentats pel pla Professional va ser el de l'adaptació material del Centre. Per això s'acordà "solicitar del Ministerio una subvención de 10.000 ₧ para los gastos de adaptación de local".

Al claustre del 20 de gener hi trobem la presència d'alumnes; concretament, J.Bordas, Dídac Tarradell, J.M.Colobrán, Rafael Roig, Cosme Casas.

Pel que sembla hi havia alguns problemes de disciplina. Per això es reuní el Claustre en sessió extraordinària el dia 28 de gener:

"...la Sra.Directora (manifiesta) que la disciplina escolar deja algo que desear..Intervienen los Sres.Xiberta y Gomis recabando

el concurso de los representantes del alumnado a fin de que se desenvuelva la labor docente en un marco de disciplina..El Sr.Bordas, en nombre de los alumnos, manifiesta que los representantes de los cursos en el Claustro no dejarán de contribuir con su consejo y advertencia a los compañeros a la normalidad disciplinaria de la Escuela."(182)

El mes de febrer té lloc un petit incident entre el professorat. La Directora havia nomenat Ajudants gratuïtes de Ciències, Lletres i Pedagogia; el professor Xiberta remarca el convenient que seria que aquest nomenaments es fessin després d'escoltar el Claustre, "a fin de que recayesen en personal idóneo y competente". El professor Font s'adhereix al manifestat per Xiberta, "haciendo alusión a algunos incidentes ocurridos que, a su juicio derivan de la equivocada actuación de los ayudantes designados. "Corroboración de la afirmación del Sr.Font, las manifestaciones del alumno Sr.Tarradell."(183). Els alumnes, més concretament el Sr.Bordas, agraïren al Sr.Sobrequés -i aquest traslladà l'agraïment al President de l'Associació de Música- que hagués facilitat entrades per a les audicions organitzades per l'Associació de Música.

El mes de març la Directora M.Clutaró manifesta que ha sol·licitat permís per malaltia i que cal nomenar un ajudant gratuït per atendre les classes.

"Después de intervenir los señores Jordá y Bordas, se acepta la propuesta referente a la designación del ex-alumno Sr.Agulló en cuya actuación desean los alumnos la colaboración del Sr.Jordá."(184)

Els problemes de local continuaven vigents. Així, Adelina Cortina es queixava de què la biblioteca del Centre estigués ocupada pel Tribunal qualificador del Curset de selecció (que substituïa el tradicional sistema d'oposicions).

Malgrat aquesta angoixosa manca d'espai, el Claustre s'interessà per millorar la biblioteca del Centre, amb l'adquisició de diversos llibres de Pedagogia, Filosofia, Matemàtiques, i Geografia. Es decidí, també, de formar una rela-

ció detallada de les obres de Matemàtiques existents i del material per al seu ensenyament. D'altra banda, i a petició de l'ex-alumne Sr.Coquard, el Claustre decidí muntar un servei de préstam de llibres de la biblioteca a els ex-alumnes, amb les degudes garanties.

Com que Mercè Clutaró fruïa d'un permís per malaltia, assumí accidentalment la Direcció el professor Manuel Xiberta. El 9 d'abril visitava l'Escola l'Inspector Superior de Primera Ensenyança, Fernando Saiz.

Els alumnes del curs professional, acompanyats del professor Joan Gomis, visitaren escoles de Badalona, Tarragona i Barcelona.(185)

Com caldria avaluar aquest primer curs del nou Pla Professional? D'una banda, no podem negar les millores objectives que introduí el nou Pla, com la coeducació, la participació dels alumnes al Claustres, el més alt nivell de cultura general dels alumnes, etc. El Pla era, certament, un intent seriós de situar els estudis del magisteri a un nivell intel.lectual i professional digne. I és un dels signes més patents de la voluntat real del Govern de la República de dignificar l'escola primària.

Però tampoc no podem amagar els entrebancs i mancances que, concretament a Girona, comportà el canvi de Pla. La reforma es féu amb un cert apressament, i això obligà a què l'inici de curs es retardés notablement. D'altra banda, es palesà la inadequació de les instal.lacions materials: manca d'espai, pobresa de recursos. A Girona, a més, es produí un empobriment del Claustre de professors amb la marxa a Barcelona de Cassià Costal i Miquel Santaló. Hem d'afegir-hi, encara, l'excessiva càrrega d'hores de docència que recaigué sobre els professors de l'Escola, a causa de la coexistència de diversos plans (Pla 1914, Pla Professional, Cursos de Preparatori) i Cursets de Selecció. Així, durant aquest any acadèmic, tingueren lloc un curset per als opositors de les conflictives oposicions del 1928 (iniciat el 16 de setembre, i impartit per C.Cos-

tal, M.Xiberta, A.Cortina, i J.M.Villergas), i els cursets de selecció (encarregats a J.Gomis, J.Díaz, J.M.Villergas, F.López, i Francesca Colomer).(186)

Així, doncs, hem de considerar aquest curs com un curs de transició. Marcat negativament, això sí, per la marxa dels professors C.Costal i M.Santaló. En canvi, és remarcable la presència pública de Mn.Jordà com a professor de català, en un àmbit no merament acadèmic, puix que la seva activitat s'estengué als cursos per a funcionaris i les classes a l'Ateneu de Girona.

La reforma de les Escoles Normals amb l'establiment del Pla Professional va ser molt ben acollida per la majoria dels mestres públics gironins. Així, Pere Blasi saludà amb entusiasme el nou Pla d'Estudis des de les planes de El Magisterio Gerundense.(187)

En canvi, Gerunda es mostrarà contrari a la reforma. En una primera aproximació, el mateix setembre del 1931, l'editorialista assumeix una postura ponderada. En fa elogis, i subratlla la similitud de la reforma amb l'acord de l'Escola Normal de Girona a un projecte elaborat l'any 1921; però discrepa en dos aspectes, el primer, en la qüestió de la coeducació; el segon, en l'exigència de posseir el títol de batxiller per ingressar a l'Escola (188). Tanmateix, la revista uns dies més tard tornava a insistir en el tema, i amb uns tons molt més negatius. Segons l'editorialista de Gerunda la reforma havia estat mal rebuda pels mestres. Però, sobretot, manifesta el seu desacord amb el laïcisme i la coeducació. En una nota breu hi llegim que el convertir "el Magisterio (en) carrera universitària" és una conjura que pretén portar "a España el règimen soviético."(189)

Uns mesos més tard, el maig del 1932, Gerunda publicarà un article de R.Blanco contra el Pla Professional. I es farà ressò de la seva jubilació forçosa, sense escatimar-li elogis.(190)

Respecte a l'Escola Normal de la Generalitat, Gerunda precisarà una nota del Conseller Ventura Gassol:

"El Consejero de Instrucción pública de la Generalidad, D. Buenaventura Gassol, invita a los Ayuntamientos de Cataluña a conceder becas para cursar estudios en la Normal de la Generalidad de Cataluña. "Teniendo en cuenta que esta Normal aunque dé derechos como las otras Normales del Estado tiene como misión específica la formación del Magisterio Catalán, sería conveniente que cada Ayuntamiento importante tuviera en la nombrada Escuela un hijo de la población que nutriera las filas de maestros a los cuales sería encargada la Cataluña futura..". No tenemos nada que objetar a la invitación... Pero sí nos vemos precisados, ..., a sentar una afirmación, ésta: que en todas las Normales de Cataluña se forman maestros que tendrán derecho a dirigir escuelas tanto de la región como del resto de España. (..)".(191)

En tot cas, les crítiques que es feren al Pla Professional per l'establiment de l'ensenyament laic i mixt, són generals. Les fortes i agres polèmiques entorn de l'Escola Normal de la Generalitat no es feren extensives -almenys públicament- a l'Escola de Girona. No deixa de ser significatiu que pràcticament no aparegui ni una sola crítica pública referida directament a la Normal gironina.

4. AGREUJAMENT DE LA SITUACIÓ POLITICA (SETEMBRE 1932/NOVEMBRE, 1933)

4.1. Les dificultats de l'Esquerra Republicana.

Si l'any 1932 fou relativament un any encalmat, l'any 1933 apareix, almenys a les planes de El Autonomista, com un any tumultuós, crispat, i travessat per diverses crisis. Hi ha, de fet, un aprofundiment de la crisi econòmica. També el 1933 l'ofensiva sindical prengué una major dimensió i violència. En l'àmbit polític, encara, es produïren nous desplaçaments -com la virada dels radicals de Lerroux cap a la dreta-, i crisis tant a Madrid (dimissió d'Azaña) com a Catalunya (sortida del govern Macià del grup de l'Opinió). Com a teló de fons, l'ascensió de Hitler i del nacional-socialisme a Alemanya. Tot plegat creava una atmosfera força tensa i molt més radicalitzada.

Aprovat ja l'Estatut, s'anà ràpidament cap a les eleccions per constituir el Parlament Català. Malgrat que a Girona es presentaren vuit candidatures, la lluita electoral se centrà entre la candidatura d'Esquerra Republicana i la de Centre Catalanista (Lliga). El triomf fou rotundament per a l'Esquerra, que aconseguí els 11 diputats de la majoria, enfront dels 3 de la minoria, aconseguits per la Lliga. (192)

En la campanya electoral hi participaren alguns mestres donant suport a la candidatura d'Esquerra. Cal recordar que aquesta candidatura incorporava dos mestres, el prestigiós mestre de Torroella de Montgrí, Pere Blasi i Xavier Casademunt, mestre aleshores de Ripoll. En efecte, a les planes de El Autonomista, apareix un manifest, "Als mestres de les terres gironines", signat per Josep Illanes, mestre de Ripoll, Josep Mascort, Vilanna; Miquel Pascual, Calonge; Ricard Rius, Sils; Santló, Girona. En el manifest insisteixen en la conveniència de votar la candidatura d'Esquerra en benefici de l'escola:

"(...) L'ensenyament, ..., ha de prendre noves orientacions. L'aplicació de l'Estatut en l'ensenyament primari ha portat als nostres rengles moments d'inquietud, pels perills que s'entrelluquen en la possibilitat d'un dualisme d'escoles. Els nostres sufragis, doncs, han d'ésser per aquells partits i per aquells homes que, ultra la seva capacitat, la seva austeritat, la seva noblesa i el seu afany de fer justícia, sentin un màxim interès pels problemes de la cultura i més concretament per l'escola primària.

En la candidatura que presenta l'Esquerra Republicana de Catalunya hi figuren els noms de dos companys nostres: en Pere Blasi i En Xavier Casademunt. (...)" (193)

D'altra banda, el Partit Republicà Radical en anar-se decantant cap a la dreta, va entrar en un procés de disgregació, i perdé pes a Girona. En aquesta línia de descomposició interna és significatiu l'article del mestre L. Moreno Torres, tot comentant la visita de Lerroux a Girona:

"La visita que D. Alejandro Lerroux ha realizado pocos días atrás a nuestra capital debiera haber advertido al eminente hombre público del terreno resbaladizo en que se encuentra. (...)

Con decir que en la recepción figuraron una mayoría de elementos barceloneses, algunos de la provincia, escasos de la capital y que todos juntos apenas pasaban de un par de centenares, está puesto de manifiesto el malestar que reina entre los militantes con que cuenta el Partido Radical en estas comarcas.

El Partido Radical fué, seguramente, el primero que se organizó en esta provincia, ..., dando por resultado la creación del Centro Radical en Gerona y de doscientos comités locales.

(...) En los momentos, pues, de pleno auge del partido radical, unos espíritus inquietos, llenos de ambición, ..., influyen en el ánimo del jefe para realizar una organización completamente innecesaria, por la cual colocan al frente de los directivos locales y provinciales personas (poco...) a la masa general del partido. (...)

Claro está que por mi parte respeto el modo de pensar de los demás y quiero reconocer que, a pesar de todo, es posible que esas fuerzas organizadas sean útiles a la República, siempre y cuando no lleguen, extremando la nota, a un fascio semejante al de Italia. Ahí está el peligro... para que vean los organizadores del viaje la razón que tenía



yo cuando les decía que debían llevar al Sr.Lerroux a Blanes o a Port-bou, donde encontrarían mejor ambiente que en Gerona.

Sin ningún rencor, pero si con el alma amargada, me separo de un partido en el que había tenido toda mi fe,...(...)"(194)

El 8 de gener del 1933 tingué lloc una revolta "faista" a moltes localitats barcelonines. A Girona tingué una repercussió molt atemperada. Per exemple, Baldiri Juscafresa fou detingut i conduït a Barcelona per estar implicat en l'esmentada revolta. L'esdeveniment de més ressò d'aquesta revolta fou el de Casas Viejas (Cadis). Sigui com sigui, el clima sindical es va crispar. A Salt, per exemple es produeixen incidents entre obrers del Sindicat Únic i del Sindicat Local. El Sindicat Local s'adherí, posteriorment, a la UGT, en un acte presidit per M.Roset-Sala, i Vilà.(195)

Com un signe més de la catalanització del País hem d'assenyalar que a partir del 1r. de gener del 1933 la capçalera del diari gironí esdevingué L'Autonomista.

A finals del 1932 i primers mesos del 1933 es produïren força canvis entre les autoritats gironines. El governador Claudi Ametlla havia dimitit el seu càrrec; poc més tard, era nomenat pel mateix càrrec, a Barcelona. Per substituir-lo a Girona fou nomenat Lluís Prunés. D'altra banda, la crisi que a finals de gener del 1933 va provocar les dimissions del Govern català dels consellers del grup L'Opinió, Lluhí, Xirau, Comes, i Terradelles, i donà el poder a Carles Pi i Sunyer, desplaçà a Barcelona, com a Conseller de Governació (malgrat que posteriorment fou substituït per Joan Selves, i per tant no arribà a ocupar el càrrec) Josep Irla. Com a nou Comissari de la Generalitat a Girona fou nomenat Josep Puig Pujades.

Mentre, els fets de Casas Viejas es convertia en una acusació contra el govern de la República. El govern es veié sotmès a la censura, i malgrat tot aconseguí un vot de confiança, amb el recolzament de l'Esquerra Republicana, el

portaveu de la qual era Miquel Santaló. Tanmateix, el tema no s'esgotà amb el debat parlamentari, i s'allargà a la premsa. A Girona en una polèmica entre L'Autonomista i Diari de Girona. (196)

Sigui com sigui, l'obvi és que a partir d'aquests moments L'Autonomista es torna més polèmic i crític, segurament responent a un major radicalisme també dels sectors de dretes. Aquesta crítica es fa extensiva a la postura de l'Església. Per exemple, "El Papa bendice 'los nobles' propósitos de los aviones de bombardeo", en una visita a l'aeroport de "Brunette"; o "Fets que desfan unes insídies", on s'acusa a La Veu de l'Empordà de què alguns dels seus col.laboradors són capellans que exploten la religió per finalitats electorals, i concretament volen simular que la República impedeix el viàtic i els enterraments catòlics, quan això és absolutament fals. En igual sentit, "La religió profanada", contra Diari de Girona i els sacerdots de la Lliga (197). Altres crítiques i protestes s'estenen a l'oportunisme de Carreras i Artau, que en un discurs amb motiu de la inauguració de les noves escoles de Darnius es manifestà antilaïcista, per catòlic; o la postura política de Josep Pla i Manuel Brunet. Protesten també de les coaccions i insults dels oradors del míting Tradicionalista celebrat al Teatre Albèniz de Girona.(198)

Mentre, la unitat republicana s'anava degradant en el remolí de crítiques i desordres generats a partir dels fets de Casas Viejas; per l'esquerra, els sindicats i partits socialistes i comunistes es feien més crítics; per la dreta, l'oposició era creixent. Així, es desembocà en la crisi ministerial de l'estiu del 1933, amb la dimissió, el juny, d'Azaña. Tanmateix, la crisi pogué solucionar-se provisionalment, fins el setembre en què Azaña dimití novament, i ara de veritat.

El juliol hi hagué un nou intent de revolta dels "extremistes sindicalistes". I per ordres rebudes de Madrid van ser clausurats el Sindicat de Treballadors de Girona (CNT),

la Federació Local de Sindicats Autònoms de Girona, el Centre Tradicionalista de Girona, el Sindicat de Llum i Força de Girona, el Sindicat Ferroviari, el Centre Tradicionalista d'Olot, i els Sindicats Únics de Sant Feliu de Guíxols, Palamós, Blanes, Ripoll i Salt; i van ser detinguts J.M^a Moret Roura, i Vicens Cano Serra, dirigents carlins, i Pere Serra Tubau, Miquel Esplugas Culubret, i Esteve Artigas Galceran. També van ser escorcollats altres Sindicats. Tanmateix aquestes mesures van ser efímeres.(199)

El ~~setembre~~ es formà un govern nou presidit per Lerroux. D'aquest govern en formà part, ocupant la cartera de Comunicacions, Miquel Santaló (200). Aquest nomenament va fer créixer les crítiques contra M.Santaló de part de determinats sectors gironins. En certa manera M.Santaló acapara, a nivell local, tota l'oposició i animadversió dels grups que no participen en el govern a Madrid o a Barcelona. Així va córrer un pamflet en contra seu. Lluís Moreno Torres s'afanyà a desmentir que ell l'hagués signat. Tot coincidint, pràcticament, amb el seu nomenament ministerial s'organitzà un homenatge, que consistí en una trobada al matí al Centre d'Unió Republicana, un àpat i un míting a la Plaça de Braus, on parlaren -ultra l'homenatjat- Humbert Torres, Gassol, el primer Conseller Pi i Sunyer, i el President de la Generalitat, Macià.(201)

Tanmateix, el govern Lerroux fou molt efímer. L'oposició socialista impedia governar, i el President Alcalá Zamora es negà a concedir el decret de dissolució de les Corts. A Lerroux no li quedava cap altra solució que dimitir. El substituí un nou govern presidit per Martínez Barrio (8 d'octubre) que convocà eleccions generals pel 19 de novembre. D'altra banda, el 4 d'octubre es constituïa un nou govern català, en el qual M.Santaló era Conseller delegat.(202)

La convocatòria de les eleccions endureix les postures dels diversos partits i ventila les qüestions pendents,

sobretot a nivell d'Estat, amb la força creixent de noves agrupacions polítiques (CEDA i petits partits de caràcter feixista com JONS, Falange, Renovación Española). Les dretes s'havien reorganitzat, i la campanya fou molt més acalorada. A Catalunya, la lluita quedà establerta entre l'Esquerra Republicana (del qual s'havia separat el grup l'Opinió per formar el Partit Nacionalista Republicà d'Esquerra) i la Lliga, molt escorat cap a la dreta, sobretot a causa del problema agrari. I com a teló de fons, la situació política europea, amb el feixisme com a pedra de toc. A nivell d'Estat les dretes de la CEDA i el Partit Radical aconseguiren el triomf. A Catalunya també vencé la Lliga, però amb un marge molt menor (28 diputats Lliga, 27 ERC). A Girona, guanyà Esquerra Republicana, que treu la candidatura per majoria; ultra Miquel Santaló, la candidatura incloïa un mestre, Josep Mascort.(203)

Aquest torna a ser un període en què els temes escolars i educatius són importants i mereixen una anàlisi força detallada. Bàsicament podem ordenar les notícies i comentaris al voltant de tres temes: l'ensenyament "del" i "en" català, les construccions escolars, l'ensenyament neutre i la llei de Confessions i Congregacions Religioses.

Respecte a l'ensenyament del català cal assenyalar que Mn.Jordà continuà amb la seva tasca meritòria, sempre recolzat per Pompeu Fabra. Així, a començament del curs 1932-33 s'anuncia la celebració d'un nou curs per a funcionaris patrocinat per la Comissaria Delegada de la Generalitat, a començar el 8 de novembre. Van inscriure's a l'esmentat curs 80 alumnes. El divendres 25 de novembre Pompeu Fabra es desplaçà a Girona:

"...donà una lliçó sobre "El pronom relatiu i el seu ús sintàctic", als alumnes de l'Escola Normal del Magisteri; una altra lliçó, sobre el "Pronom feble li", als alumnes del curs de gramàtica catalana organitzat per la Comissaria de la Generalitat, i una conferència sobre les exquisideses de la nostra llengua, a la Biblioteca Popular per la

Dona.(...)

El professor Mn.Jordà va cloure l'acte...Presidí aquest acte la culta Directora de la Normal, senyoreta Recas, i hi assistí, a més del senyor Dalmau, en representació de la Comissaria, el secretari senyor Jaume Brunet.(...)."(204)

El mes de maig Pompeu Fabra torna a Girona, on visità la Normal "assebentant-se amb complaença de la tasca realitzada"; i a les 10 del vespre, donà una conferència al saló de sessions de l'Ajuntament, organitzada per la Junta de l'Ateneu de Girona.(205)

D'altra banda, i malgrat l'ambigüïtat creada per la Constitució i l'Estatut aprovat a Madrid, calia l'ensenyament en català a l'escola:

"...d'ençà del decret de maig del 31 promulgat per Marcel·lí Domingo, a les escoles de la nostra regió l'ensenyament deurà donar-se en llengua catalana, conreant també com a disciplina integrant del programa escolar l'idioma oficial de la República.

I fixem-nos també en la inmensa importància d'aquest aspecte: d'ell, de la seva acurada aplicació, de l'entusiasme i de la sensatesa amb què s'apliqui, depèn que en el dia de demà la catalanitat del nostre poble no sigui força deletèria, com dissortadament succeeix en l'actualitat, sinó que tingui un ferm i sòlid fonament inicial.

Es ja sabut que l'article setè del recentment aprovat Estatut,..., no deixa un marge molt ample a algunes de les nostres activitats culturals. (...) I molt més referent a l'escola primària caldrà -com molt encertadament comentava el company P.Bla-si,...tot el mirament possible abans d'establir a casa nostra una dualitat d'organització i de dependència.(...) Però en aquest moment decidíem en què la personalitat autòctona de Catalunya té camins oberts per redreçar-se i enfortir-se, creiem també que no deu oblidar-se aquesta prescripció provinent del Ministeri d'Instrucció Pública: que l'ensenyança a casa nostra deu donar-se en català." (206)

Un any més tard, el mateix Josep M^a Corredor, tornava a insistir en aquest tema:

"Es curiós el que succeeix a casa nostra en multitud de qüestions de vertadera transcendència. Passen

moltes vegades, no direm desapercebudes i oblidades, però sí sense donar-s'hi ni de molt tros l'atenció ni la importància que es mereixen.

(...) En aquest moment decidíu en què la personalitat autòctona de Catalunya té camins oberts -...- per a redreçar-se i enfortir-se, creiem també no deu oblidar-se aquesta prescripció provinent des de temps del Ministeri d'Instrucció Pública: que l'ensenyança a casa nostra deu donar-se en català. I en català correcte i precís, tal com reclama i exigeix tota tasca escolar."(207)

Bé, aquesta era la doctrina; però el problema plantejat seria més aviat el de poder establir l'aplicació d'aquest principi en la realitat escolar gironina. En aquest sentit ens manca informació.

En canvi, en l'aspecte de les construccions escolars sí que ens consta l'obra portada a cap. Cal dir que ara es recullen els fruits d'una política iniciada a començaments del nou règim. A Girona s'inauguren les escoles de la Mercè, i sobretot l'Escola de Montjuïc, batejada amb el nom d'Ignasi Iglesias. Aquesta Escola és l'autèntica nineta dels ulls de l'Ajuntament gironí. El procés de construcció fou seguit amb molta atenció. I la inauguració fou solemníssima. Perquè, en certa manera, sintetitzava el programa educatiu de la República i del mateix Ajuntament:

"El dia 25 del corrent mes d'agost, després d'haver realitzat un viatge d'informació per les principals ciutats d'Espanya, la professora Mlle. Juliette Palmans, d'una de les Escoles nacionals de Brusel·les, Secretària de l'Associació nacional de Mestres belgues, visità com a punt final la nostra ciutat, a l'efecte de completar el seu estudi sobre l'obra escolar de la República espanyola.(...) La referida Mestressa belga, acompanyada de llurs informadors, visità el grup Escolar "Ignasi Iglesias", que l'Ajuntament ha construït a la muntanya de Montjuïc. Restà meravellada d'aital edifici escolar, manifestant que Bèlgica no posseïx edificis que quant a la tècnica de la construcció escolar reuneixin les avantatges pedagògiques d'aquest, trobant més apropiat per a la finalitat escolar aquest tipus d'edificis que les immenses fàbriques escolars de Barcelona...L'impressionà favorablement la llumi-

nositat de les aules, el sentit rectilini de la construcció imitant l'estil alemany, la cantina escolar, els departaments per a dutxes i higiene de la infància, la vista panoràmica que s'albira a tot l'entorn, felicitant a la Corporació municipal que encertadament posa tanta cura en l'ideal educatiu de la infància gironina (...)."(208)

En idèntic sentit d'orgull i satisfacció es manifesten molts d'altres comentaristes i polítics:

"(...) En aquests temps tan renovadors...tan sols l'escola en surt enfortida, rejuvenida, renovada. I en els nous ideals educatius els esperits afinats hi besllumen una humanitat més pura, més.., més fraternal, més tolerant i més abnegada. (...) Aquest modèlic Grup "Ignasi Iglesias" que ara s'inaugura constitueix, des del seu inici, un dels nostres afectes més sincers: en sentim una joia pregona i entusiasta,...(...)"

"(...) El nou Grup Escolar, planejat, construït i instal·lat d'acord amb tots els moderns requisits pedagògics, constitueix un esforç econòmic remarcable i altament elogiable. Altament elogiable, perquè la menestralia i la massa proletària de la barriada de Pedret gaudirà d'una Escola magnífica, d'una Escola model, dotada de totes les dependències exigibles i de totes les condicions que puguin presentar les més reixides edificacions de l'estranger.(...)" (209)

Altres pobles van veure també inaugurar nous locals escolars, com Darnius. O l'aprovació de la construcció de noves escoles: a els límits, Vilademuls, Grup Escolar de Ripoll, a Sant Hilari Sacalm (segons un projecte de l'arquitecte R.Giralt Casadesús, i amb el recolzament de F.Culí Verdaguer).(210)

Obviament, aquesta tasca de difusió escolar serà aprofitada com un dels elements principals de propaganda pels dirigents polítics de l'Esquerra Republicana. Així, en donar L'Autonomista la notícia que M.Santaló esdevenia Ministre de la República, subratlla que en la seva etapa de diputat havia aconseguit 100 escoles per a la circumscripció electoral gironina i diverses subvencions per a altres edificis escolars de Girona, Figueres, Sant Jordi Desvalls, i Mieres; i encara,

darrerament, 80.000 ₧ per Lloret, 36.000 per Bordils, i 18.000 per Peralada. Tanmateix, uns mesos abans, tot mantenint les referències a les subvencions i fins explicitant-ne alguna més, com "l'otorgació al nostre Municipi d'una subvenció de 10.000 ₧,...., en concepte d'abonament estatal per a la construcció del Grup Escolar de la Mercè, així mateix i ben promptament, la subvenció per a l'altre grup. La magnífica escola de Pedret", el nombre d'escoles aconseguides es rebaixava a "més de trenta cinc"; però en canvi, hi afegia "la creació de l'Institut d'Olot". Sigui com sigui, l'innegable és, tanmateix, que aquesta fou una de les prioritats de M. Santaló. També com a batlle de la ciutat s'ocupà dels temes educatius i així, "hem vist com s'inaugurava la Biblioteca Municipal, que tant d'èxit ve assolint; com s'assegurava la sortida anual de Colònies Escolars,....; com s'establien guarderies a les escoles nacionals de la nostra ciutat,..." (211).

A finals de setembre, Josep M^a Corredor Exposava en una Conferència donada al "Centre d'Unió Republicana", la "Política cultural de la República", la tasca feta, a nivell d'Estat, sobre la base del moviment de la "Institución Libre de Enseñanza", per a l'expansió de l'escolaritat i la dignificació de l'escola.(212)

Com a complementació d'aquest apartat caldria esmentar la preocupació per les biblioteques escolars, les colònies, les beques d'estudi, i fins la recuperació del record de bons mestres i educadors de les contrades gironines. (213)

En definitiva, doncs, s'anava dignificant l'escola i el mestre públics:

"Existeix, en la classe mitja espanyola (...) el vell prejudici, fonamentat fins fa no molt de temps, que l'Escola Nacional és dolenta i els seus mestres incompetents. Es tenia l'antiga idea del mestre teclós i enganyós que corregia als nens amb palmetades i feia aprendre de memòria les parts de la Gramàtica o la llista dels reis godos. En aquesta creença, gent que viu al marge de tota preocupació pedagògica nacional i al marge de tot el que signifiqui ciutadania i millorament col·lectiu, han continuant llançant a l'anomenada "escola pública" els majors fàstics sense perjudici de sotmetre als

seus fills sota la direcció escolar d'una persona, religiosa o no, la qual no es diferencia (respecte a la capacitat tècnica) del mestre nacional, sinó en els elevats honoraris que cobra al pare o tutor.(...)

¿Amb quin dret, en vista de tals resultats es fuetreja a l'Escola Nacional? Cert que existeixen, com en els col·legis particulars, professionals ineptes; gent retardada en qüestions pedagògiques,..., però gent que es va eliminant a poc a poc a mesura que les circumstàncies ho permeten, i que es va substituint per aquesta legió de nous mestres preparats, aptes per a capacitar als homes del demà.(...)

L'ensenyança té avui altres rutes que abans; ha fet bé la República en dignificar el mestre professional i materialment.

Durant la monarquia eren la cua del cos de funcionaris de l'Estat (ni tan sols tenien tal caràcter); en altres èpoques era proverbial la seva clàssica fam: quan el pagaven els ajuntaments, que no el pagaven mai, els seus honoraris; en els passats temps de les penitències i de les palmatades. Però avui han variat les coses i ésser mestre jove té matís actual, matís republicà.(...)"(214)

Certament, aquest era un dels propòsits bàsics del govern, l'expansió de l'escola pública i la seva dignificació. Però aquest objectiu havia de topar, sobretot, amb els ordres religiosos i amb l'Església, en general. Perquè l'escola, com a institució pública i obligatòria, havia de ser neutra. La positura republicana, l'exposa amb gran claredat Josep M^a Corredor, en l'article "Ho ha dit el mestre":

"Darrerament aparegué en un periòdic de la nostra ciutat un article amb aquest mateix títol, en el qual la seva autora pretenia fonamentar amb aquestes paraules la necessitat de l'ensenyament catòlic dins l'escola, així com el perill que creu representa per les consciències infantils el funcionament de l'escola laica.

(...) "Ho ha dit el mestre". Primerament no és originària ni molt pròpia del nostre temps. Equival al conegut "Magister dixit", "El mestre ho ha dit", dels temps medievals.(...)... el "magister dixit", el conformisme, tota acceptació rutinària, inoperant, fou substituïda per la necessitat de la pròpia observació, de la pròpia investigació...i avui dia és ja gairebé axiomàtic que el mateix en l'aula que en la classe en múltiples aspectes

no es concreta, no s'afirma, no es conclueix, sinó que la funció peculiar radica en un desvetllament de problemes i energies en l'educand, i en llur encarrilament i orientació.

En segon lloc, i aquest és el més important, cal observar, cal tenir ben bé en compte que l'escola laica no significa el més lleu destorb a la formació catòlica que els pares vulguin donar a llurs fills, i que una contradicció inquietant, en un alumne d'una escola laica, entre les afirmacions sobre matèria religiosa que li hagin fet a la llar o a l'església, i les paraules del mestre -"Ho ha dit el mestre"- no pot produir-se...per la senzilla raó que el mestre veritablement laic, sobre aquestes matèries, no diu res, no afirma res.

(...) Es sensible i dolorós veure com les nostres dretes, o amplíssims sectors de les mateixes, vénen confonent l'escola laica amb l'escola antireligiosa. (...)" (215)

Però la qüestió agafava una dimensió més incisiva amb l'aprovació per les Corts, el 17 de maig del 1933, de la llei de Confessions i Congregacions religioses. La llei establia: "Las Ordenes y Congregaciones religiosas no podrán dedicarse al ejercicio de la enseñanza.(...) La inspección del Estado cuidará de que las Ordenes y Congregaciones religiosas no puedan crear o sostener colegios de enseñanza privada, ni directamente, ni valiéndose de personas seglares interpuestas".

A les disposicions transitòries s'establia que aquest cessament per a l'ensenyament entrava en vigor el 1r. d'octubre, excepte en l'ensenyament primari que hi entrava el 1r. de gener del 1934. Alcalà-Zamora, President de la República, va retardar la promulgació de la Llei fins el 2 de juny del 1933.

Es força significatiu observar que L'Autonomista amb prou feines si dóna notícia dels debats parlamentaris, i en tot cas no polemitzava directament sobre la qüestió. Només percebem que hi ha mar de fons per la major agressivitat en les crítiques al clergat i als òrgans de premsa de la Lliga.

A Girona el problema plantejat amb la llei -el de la "substitució" de l'ensenyament congregacionista o religiós- sembla que no era massa greu referit a l'ensenyament secundari (oficialment es considerava que només hi havia 3

col.legis, amb 78 alumnes varons i 26 noies, pertanyents a Congregacions religioses)-. Però, en canvi, era preocupant en l'ensenyament primari (26 col.legis de nens, 83 de nenes -total: 109-, amb 3.643 alumnes nens, i 7.964 nenes -total 11.607 alumnes) (216). Per a resoldre el problema de l'ensenyament secundari s'erigiren els Col.legis subvencionats d'Olot i Sant Feliu de Guíxols.(217)

Tanmateix, la "substitució" en l'àmbit de l'ensenyament primari és vista com a més problemàtica. Així, Rafel Cardina, considera equivocada la política seguida en aquest camp:

"El primer de gener s'apropa...Els centres d'ensenyament a càrrec de les Congregacions religioses, hauran de ferar les portes. L'Estat haurà de carregar sobre les seves espatlles el pes feixuc de tota la responsabilitat de la formació infantil. Per a abordar aquest problema, caldrà l'esforç més formidable que haurà realitzat el nou règim(..) El primer de gener s'apropa...Amb el cor a la mà, jo voldria dir als nostres dirigents que actuïn amb cautela, que tinguin seny.

Quasi no hi ha vila ni poblet que no tingui una escola primària a càrrec d'una Ordre religiosa, a la qual acudeixen els fills de molts obrers amb gran contentament dels seus pares.

Les escoles de l'Estat són insuficients. Els mestres no poden fabricar-se en sèrie. ¿Per què, doncs, aquestes presses?

Permeteu-me que digui francament, sincerament, honradament, la meva opinió personal i, en dir-la, no penso amb la política: jo crec que aquest plaç tan curt per a la substitució de l'ensenyament de les Ordres religioses, és un solemne disbarat. Ja veureu els obstacles, dificultats i entrebancs que en la pràctica sorgiran al pas de les comissions encarregades de la substitució. No es pot obligar els infants a què vagin a escoles improvisades, deficientes i amb mestres fets de repent. Tampoc se'ls pot deixar al carrer, perquè en aquest cas, ja sentiríem les mares d'aquests nens, inclús les mares que no van a missa ni combreguen!

Un il.lustre mestre, que ha estat nomenat per a formar part de la Comissió de Girona i que és laic fins el moll dels ossos, fa pocs dies, parlant d'aquesta qüestió, coincidí amb el meu criteri. Aquest senyor mestre viu la realitat; no es deixa ofuscar per la passió d'una pressa injustificada; ...I això no és un retret polític; és l'advertiment d'una equivocació, fet amb el cor a la mà..."(218)

Uns mesos més tard, L'Autonomista reproduïa de L'Opinió la nota "Un decret que tarda" (2 de setembre), sobre la necessitat de proveir de crèdits els Ajuntaments (i més concretament el de Barcelona) per a poder afrontar les despeses que la Llei comportava.

Ja a començaments d'octubre hi ha alguns traspassos d'escoles que assenyalen la possible via que triaran moltes escoles congregacionistes: canviar el seu estatut jurídic (sobretot amb la constitució de Mútues escolars) per continuar subsistint com a escoles privades. A Girona, concretament, observem com el col·legi de nenes de la Pl. de la Catedral, 7, és traspassat a la Mútua Galiana, i el Col·legi "Immaculada" de Banyoles, a la Mútua "La Bañolense".

Tanmateix, en els mesos següents, els canvis de governs (Lerroux, i Martínez Barrio) i la dissolució de les Corts, amb la consegüent convocatòria d'eleccions, deixa la qüestió pendent del resultat de les urnes.

Diguem, només, i per acabar, que la voluntat d'establir un ensenyament neutre i laic es féu extensiu, com era lògic, a les Escoles Normals. I fins i tot amb més intensitat, per ser on s'haurien de formar els mestres que, al seu torn, aplicarien aquesta normativa laica. Però les Escoles Normals eren també cobejades per certs sectors religiosos, que sabien bé la importància de ser-hi presents, com a plataforma de la seva activitat religiosa. En aquest sentit sobresurt l'estratègia establerta pel P.Poveda, que els catòlics no només havien de crear centres propis, sinó que a més havien d'actuar als centres públics. Amb aquest propòsit fundà la Institució Teresiana, força present a les Escoles Normals.

En aquest context cal entendre l'ordre de la Direcció General d'Ensenyament Primari, regida per Rodolfo Llopis, reproduïda per L'Autonomista:

"Hasta esta Dirección General llegan noticias de que todavía algunas profesoras de Escuela Normal, afortunadamente muy pocas, viven en conventos, residencias teresianas, colegios e instituciones privadas, donde, a su vez, se hospedan alumnas

que cursan sus estudios en los Centros a que pertenecen dichas profesoras. La convivencia de profesores y alumnos ha sido estimulada constantemente por esta Dirección General...Pero si esta Dirección General propugna la convivencia de profesores y alumnos en residencias oficiales, tuteladas por los Claustros respectivos, en representación del ministerio, cuando esa convivencia tiene lugar en instituciones privadas, la estima, por el contrario, como demuestran dolorosas experiencias, altamente perjudicial para el buen crédito de la escuela.

Por todo ello, esta Dirección General se ha servido disponer quede terminantemente prohibido a las profesoras de Escuelas Normales el vivir en conventos, residencias teresianas, colegios e instituciones particulares, donde se hospeden o preparen las alumnas que cursen sus estudios en la Normal.

(...)"

L'Autonomista comentava: "Habrà sabido que por aquí también había alguna profesora que hacía vida conventual,..". (219)

4.2. La campanya de la Lliga a favor de l'ensenyament lliure.

Durant aquest període, Diari de Girona reprendrà sovint, i amb més insistència que mai, el tema de la llibertat d'ensenyament. En certa manera esdevé un tema obsessiu. Els múltiples articles denoten una major coordinació i una més gran organització del sector catòlic.

Cal dir que durant aquests mesos el bisbat gironí estigué regit pel bisbe de Vic, nomenat Administrador Apostòlic de la seu gironina en morir el bisbe Josep Vila Martínez. Hem de tenir present que Roma s'afanya a nomenar Administrador

Apostòlic per tal d'evitar que el Capítol Catedralici, molt dividit, no nomenés Vicari Capitular (220). El nou Administrador Apostòlic, al seu torn, designà Esteve Canadell com a Governador Eclesiàstic, i al Dr. Antoni Vilaplana de Provisor (6 d'Octubre). És de suposar que l'actitud realista i mesurada del Dr. Vilaplana, molt allunyat de les postures integristes i més aviat proper a la Lliga o a Acció Catalana, i coneixedor de primera mà de les negociacions entre el Govern, i el Vaticà com a conseller - juntament amb Mn. Lluís Carreras- del Cardenal Vidal i Barraquer, degué influir en la vida del bisbat. En tot cas, quan en ser convocades eleccions al Parlament de Catalunya, una candidatura integrista volgué usurpar i monopolitzar el caràcter de Coalició Catòlica, el Govern Eclesiàstic féu pública una nota desautoritzant la maniobra:

"Nota del Govern Eclesiàstic.

Corresponent a un prec del M.I. Sr. Governador Eclesiàstic publiquem el següent ADVERTIMENT:

Per tal d'evitar confusió i greus equivocacions en la consciència dels fidels catòlics, es fa avinent que l'Exm. i Rdm. Sr. Administrador Apostòlic d'aquesta diòcesi cap manifestació no ha fet ni molt menys especial recomanació per a que sien votats en les vinents eleccions uns candidats preferentment als altres, tractant-se de tots aquells que no es pot negar el reconeixement de la seva dignitat i honorabilitat de ciutadans catòlics. Per tant, tot el que es faci o es digui en sentit contrari del present advertiment no està autoritzat, com tampoc el que es proposin conclusions i imposin deures de consciència per a avalar determinades candidatures de fidels reconeguts com a bons catòlics amb preferència a altres, invocant-se a l'efecte normes i declaracions de l'Episcopat." (221)

Obviament, la Lliga, que presentava la seva candidatura sota el nom de Candidatura Catalanista de Pacificació Social, aprofitarà l'advertiment per mostrar la improcedència d'atribuir-se el caràcter de catòlics, com si fos una exclusiva dels sectors que donaven suport a l'esmentada candidatura, tot donant a entendre que són ells qui millor poden defensar els interessos catòlics. Així, reproduiran unes frases de la

Declaració col·lectiva de l'Episcopat favorables al seu propòsit:

"En l'ordre estrictament polític, cal no identificar ni confondre de cap manera l'Església amb cap partit, ni fer servir el nom de la religió per a patrocinar els partits polítics, ni subordinar els interessos catòlics al previ triomf del partit respectiu, baldament fos amb el pretext de semblar el més apte per a la defensa religiosa".

I apel·laran al vot útil:

"Pensin aquests que un vot donat a la candidatura monàrquica titulada de Coalició catòlica gironina com que no té cap probabilitat de victòria és, en definitiva un vot perdut per a la pàtria."(222)

No cal insistir com a les esmentades eleccions s'imposà novament Esquerra Republicana, i com la Lliga es reafirmà com a l'opció de dreta. El prestigiós Partit Catalanista Republicà, que comptava amb figures com J.de Camps i Arboix, o J. de Garganta, Carles Jordà, E.Isern Dalmau, etc., fou àmpliament derrotat. En principi s'havia pensat en anar coalitzats amb Esquerra Republicana, però a darrera hora Esquerra Republicana decidí no fer la coalició.

Aquesta derrota electoral del PCR precipità la dimissió del governador civil, Claudi Ametlla, afiliat a l'esmentada agrupació política. Pràcticament tots els grups polítics gironins reconegueren que la tasca de govern portada a terme per Claudi Ametlla fou molt encertada. Fins i tot la Lliga, que mantenia certes reticències, ho reconegué.(223)

D'altra banda, el nou triomf d'Esquerra Republicana de Catalunya incita la Lliga a proposar ja des d'ara la formació d'un bloc de dretes.(234)

Tanmateix, com ja hem dit, el gran tema -i gairebé l'únic- fou el de l'ensenyament. Davant la implantació progressiva dels laïcisme escolar, Diari de Girona convoca els catòlics a agrupar-se i a actuar:

"Amb la incautació dels edificis que perteneixien o utilitzava la Companyia de Jesús, es dona un gran impuls a la campanya laicista.

Es tracta simplement de portar a la pràctica, en

quant és possible, l'esperit i la lletra de la Constitució en matèria d'ensenyança. La gravetat del problema que això crea per la vida catòlica no pot amagar-se a ningú.(....)

No podem menys de veure amb sentiment que un gran sector d'opinió catòlica no ha passat encara del període estèril del gemec, al mateix temps que no es veu com caldria un veritable moviment de qualitat...(....)

El necessari, doncs, és organitzar-se i actuar.(....) S'ha fet la capta del diner del "Culte i Clero"; això, indubtablement, suposa un sacrifici, que serà el signe del nostre catolicisme per temps indefinit. S'organitzen les obres de catequesis... Necessitem també escoles catòliques. I aquesta és una necessitat urgent i apremiant, que no es farà sense la cooperació de tots."(225)

Val a dir, ja que ve a tomb, que la capta de "Culte i Clero" no fou pas prou positiva. L'Administrador Apostòlic gironí se'n planyia; i el comentarista de Diari de Girona acusava d'inconseqüents els propietaris i burgesos, perquè no sostenien l'Església, que era el més poderós baluard contra els programes reformistes i socialistes.(226)

Retornem, però, al tema escolar. Diari de Girona contraposava la legislació espanyola sobre la matèria a la legislació dels altres països ("La llibertat d'ensenyament arreu del món", 3 i 4 de gener, 1933). Gairebé arreu estava contemplada la llibertat d'ensenyament. D'altra banda, aquells països que no l'admetien tenien un sistema escolar absolutament ineficaç i immoral. Aquest era el cas de la Rússia Soviètica:

"A la U.R.S.S. l'ensenyament és un medi del qual es val l'Estat per a inculcar la "moral comunista" a les noves generacions. Tota l'organització de la instrucció pública està adaptada estretament a les exigències polítiques del partit comunista. Així ho va proclamar Lenin, i ho han ratificat posteriorment diversos congressos comunistes. L'escola a Rússia és, doncs, més que un mitjà d'instrucció, com és en tots els països mitjanament civilitzats, un instrument oficial de propaganda política. Del que queda dit se'n dedueix la importància vital que per a l'Estat soviètic té la instrucció pública, i, per tant, sembla que hauria d'esmerçar, en el seu perfeccionament, la seva activitat més eficaç.

Això no obstant, després dels quinze anys d'imperi de la Dictadura roja, la instrucció presenta a Rússia,...,un llastimós aspecte.(...)

Com a conseqüència d'aquest lamentable estat de coses, ha esdevingut la desmoralització i corrupció dels infants,...La criminalitat infantil ha assolit a Rússia unes proporcions verdaderament alarmants. (...)

Els mestres,...,constitueixen en l'actualitat la classe més prostituïda de Rússia. El cas de processament per violentar el mestre a una alumna a viure en concubinat, és molt freqüent.(...)

El fracàs del comunisme en l'aspecte cultural, és, doncs, un fet ben palès, poguent-se dir, com a conclusió, que, després de quinze anys de posar-se en pràctica el programa comunista per a la consecució de la 'liquidació de l'analfabetisme', la que ha restat liquidada ha estat la instrucció, al mateix temps que la moralitat i la decència." (227)

Per a contrarestar la tendència cap a la potenciació de l'escola pública emesa des de l'Estat, es formaren diverses associacions. A nivell català la més important i significativa va ser la "Federació Catalana de l'Ensenyament lliure"

"L'orientació de l'Estat,...,tendint a dificultar i anular l'acció cultural de les entitats particulars dedicades a l'ensenyament, ha mogut a un gran nombre de pares de Barcelona i altres indrets de Catalunya,..., a aplegar-se en petits grups en forma de Mútues escolars, Institucions docents privades, Associacions escolars i postescolars, etc. Però convençuts de la poca eficàcia d'aquests nuclis disgregats i per a donar-los un sentit d'unitat, s'ha constituït a Barcelona l'associació Federació Catalana de l'Ensenyament lliure,...".

Aquesta Federació aplegava realment a les escoles confessionals de Catalunya, car els seus objectius així ho definien:

"a) Fomentar l'ensenyament lliure com a completa realització social del dret natural dels pares a educar els fills segons llur consciència.(...)
d) Reformar l'orientació educacional i l'avançament pedagògic de l'escola privada segons la doctrina i moral catòliques i les exigències socials del nostre temps i del nostre país.(...)"(228)

Aquesta Federació tingué, des de bon començament, les planes de Diari de Girona a la seva disposició. I cal reco-

nèixer que portà a terme una intensa activitat, almenys de caràcter publicista.

Un dels arguments que utilitzà l'esmentada Federació fou, precisament, el d'una certa identificació entre ensenyament privat i catalanització. Podríem dir que allò que esdevingué inicialment programàtic des de l'opció del catalanisme conservador, esdevenia ara argument de fet en vistes a la nova situació política. Tot això és exposat en un informe adreçat al Parlament de Catalunya per a incorporar la llibertat d'ensenyament a l'Estatut orgànic de Catalunya:

"...interessa a la 'Federació Catalana de l'Ensenyament Lliure' fer arribar al Parlament, una veu de llibertat que d'acord a la tradició jurídica del nostre poble, reculli el sentit inspirador de la moderna cultura dels països més avançats.

Els antecedents d'una tasca catalanitzadora per mitjà de poques, però solidíssimes institucions culturals, totes de privada iniciativa, la precisió d'intensificar-la, democratitzant aquelles per tal de posar-les a l'abast del major nombre, reclamen no sigui desatés el corrent liberal que les havia esperonat, i es continuï per la Generalitat de Catalunya, fent realment que l'inspecció i tutelatge oficial dels organismes d'instrucció depenents de la Generalitat, o afectes a aquesta per pròpia disposició dels directors o patrocinadors, malgrat tinguin el caràcter d'establiment privat...(...)

Si la privada iniciativa ha pogut fer a Catalunya organitzacions com l'"Associació Protectora de l'Esenyança Catalana", "Institut de Cultura per a la Dona", els "Estudis Universitaris Catalans", "L'Ateneu Politecnicum", la "Mutua Escolar Blanquerna" i tantes altres d'ordre secundari; i les valors privatives del caràcter català, enemic dels motllos raquítics de les disciplines imposades, que reconeix l'estímul de la competència, i el goig de l'adhesió voluntària, ens diuen, com fora contraproductiu per a bastir l'ensenyament a Catalunya,..., incorre en el defecte clàssic del burocratisme d'instrucció que fa el professor un funcionari més.

La llibertat de l'ensenyament contribuiria a la Catalanització i a la democratització vertadera, no efectista, evitaria majors despeses i faria estendre més i més l'àmbit de l'acció tuteladora e inspectora del servei públic de cultura a càrrec de la Generalitat.

Les subvencions endreçades concretament a facilitar l'accés a tots els llocs de l'ensenyament dels aptes i mancats de possibilitats econòmiques; a

estimular els municipis a facilitar a les institucions docents privades nous mitjans d'investigació.; i tot i importar molt menys que la monopolització de serveis,..., s'extendria a una major zona d'influència i en l'espai de pocs anys faria de la nostra terra un fogar de cultura universal, a la que hi portaria les característiques d'una racialitat compresa i ben sentida.

La "Federació Catalana de l'Ensenyament Lliure", propugna que en l'Estatut orgànic interior de Catalunya, s'assenyali la llibertat d'ensenyament com a mitjà el més apte per a la catalanització i democratització del mateix, i que el Govern de la Generalitat es reservi el tutelatge i inspeccionament de les institucions subvencionades per a comprovar el compliment d'aquelles finalitats, ajud econòmic que serà proporcional al nombre d'alumnes del centre docent i a la importància dels ensenyaments."(229)

Una argumentació similar trobem en molts d'altres articles. Per exemple, escriu Josep M.Gich:

"(...)

¿Qué té a veure aquesta riquesa de matizació espiritual amb el barroer text de l'article 48 de la nostra Constitució quan afirma l'escola unificada, laica, obligatòria per a tots, amb el monopoli dels títols i certificats oficials, i tracta amb un evident menyspreu l'ensenyança privada, l'única que ha aixecat el nivell de cultura hispànica fins a la data? (...)

...¿No veieu, al costat d'aquest monopoli intel·ligent (sic per inintel·ligent), absurd, injust, quin paper més preponderant han de tenir entitats com la "Federació Catalana de l'Ensenyament Lliure" dedicades a la defensa del dret dels pares i de la defensa de l'escola privada, única deu de cultura nostrada fins al present?" (230)

Diari de Girona insistirà en aquest doble aspecte, d'una banda l'ensenyament de la religió a les escoles en general, i d'altra banda la llibertat d'ensenyament. En aquest segon punt la campanya es fa especialment activa a partir del moment que, a primers de febrer del 1933, s'inicia el procés de discussió de la llei de Confessions i Congregacions religioses a les Corts. Gairebé no hi ha dia en què el periòdic no publiqui un o altre article sobre aquest tema: "La llibertat i la llei de confessions" (7 de febrer), "Les Congregacions

religioses i l'ensenyament" (8 de febrer), "Contra el monopoli de l'ensenyament" (10 de febrer), "Els sectaris i els catòlics davant del laïcisme escolar" per Josep Cirera i Soler (17 i 18 de febrer), "Analfabets, però laics!" (23 de febrer, reproduït de Flama), "El laïcisme de l'Estat i la indiferència dels catòlics", per Josep Sanabre (25 de febrer), "La llibertat d'ensenyament i el progrés pedagògic" per Emèlia Codorniu de Gendrau (3 de març)...

Ens adonem de seguida que aquest seguit d'articles respon a una campanya ben organitzada, sota la direcció de l'esmentada "Federació Catalana de l'Ensenyament Lliure"; de fet, moltes de les signatures fan constar explícitament la seva pertinença a la Federació (Mn. Josep Sanabre, Josep M. Gibert, Antoni Martí, Emèlia Codorniu de Gendrau...). També ens adonem que la gran majoria de les col.laboracions no són pas gironines.

Els arguments contra la Llei de Congregacions religioses que aleshores s'estava discutint són els clàssics: l'ensenyament com a dret natural dels pares, i en conseqüència el dret de l'Església a l'ensenyament; i la impossibilitat pràctica del govern de substituir tota l'ensenyança donada per diversos ordres religiosos. S'hi afegeix, com ja hem dit, una certa identificació entre ensenyament català i de qualitat amb l'ensenyament privat:

"Tot el bo i millor que en el ram cultural puguin tenir els espanyols, a l'escola privada ho deuen, i Catalunya, si de tots els pobles ibèrics ha estat el que més en aquesta matèria ha excel·lit ho deu també a les grans institucions lliures que arreu de la nostra pàtria han donat un to civilitzador i han forjat intel·ligències benemèrites enfront de l'ensenyament oficial donat des de barraques infectes fomentadores del més trist raquitisme intel·lectual(...)"

"L'escola única, en sentit de monopoli, equival a tractar de fer les coses de l'esperit en sèrie, amb motllo, unificant una cultura i donant-l'hi el vernís antipàtic -sobretot per a nosaltres- del burocratisme de l'Estat.

I si això ha de resultar repulsiu per a tot esperit selecte! quan més n'ho ha de resultar per a tot esperit català? La millor prova de la nostra afirmació és la de trobar entre els propugnadors de l'escola única els Cossío, de los Rios, Llopis, Unamuno, Luzuriaga, Bello, etc., i no trobar-hi un sol català ja que Marcel·lí Domingo, nascut a Catalunya, no té de català més que la partida del Registre Civil. Aquesta terra és terra de llibertat.(...) ¿Que no diu res en aquest sentit l'existència d'institucions com l'Institut de Cultura i Biblioteca Popular per a la Dona, la Mútua Escolar Blanquerna, el Politecnichum, l'Ateneu Enciclopèdic Popular, la Fundació Bernat Metge, la Fundació Bíblica Catalana, els Estudis Universitaris Catalans, etc.? ¿On es trobaria a hores d'ara la cultura catalana sense la lliure iniciativa dels catalans? ¿I la grandiosa quantitat de col·legis i escoles primàries privades amb què haurien pogut ésser substituïdes durant anys i anys i fins en el moment present?..." (231)

Fou en aquest context, a finals de març, en els moments àlgids de la discussió parlamentària de la llei, quan tingué lloc l'acte d'inauguració de les escoles públiques de Darnius. Parlaren, ultra l'inspector Villergas, Miquel Santaló, i Tomàs Carreras i Artau, i clogué l'acte el Governador Lluís Prunés. En els parlaments es reflectiren les diverses posicions polítiques davant el problema escolar. L'Autonomista, en ressenyar la inauguració, criticà el parlament de Carreras i Artau, atribuint-li inoportunitat i aprofitament partidista. Tomàs Carreras i Artau replicà aquesta ressenya en una nota pregada publicada a Diari de Girona:

"...prengué la paraula el meu particular amic senyor Santaló qui cregué necessari fer una apologia del laïcisme, al meu entendre, excessiva i poc adient a l'acte, si es té en compte que hi havien estat convidades persones d'oposades ideologies. Dir que l'escola laica no és antirreligiosa és un punt opinable; assegurar que l'ensenyament religiós a l'escola és un atemptat a la consciència del noi, és una afirmació que, atesa la meua posició, mereixia una réplica immediata. I fent ús del mateix dret del senyor Santaló em vaig creure en el cas d'oposar la meua afirmació. Jo, en el Parlament de Catalunya, havia defensat la llibertat d'ensenyament i sostingut que el laïcisme és una posició

típica del segle XIX, superada avui pels nous corrents pedagògics del s.XX, els quals propugnen el desenvolupament integral de la consciència del noi.(...)

...El que passa és que els homes de l'Esquerra, enlluernats per la victòria, han perdut el sentit de la perspectiva: creuen que tot Catalunya és esquerra. I així, en el cas del senyor Santaló, el professor il.lustre i Director de l'Escola Normal de la Generalitat -que és el que jo em pensava trobar- quedà anul.lat pel Cap del partit d'Esquerra a Girona i pel propagandista polític.

(...)El governador senyor Prunés, molt propens a les frases fortes, digué que "l'Església, amb l'ensenyança religiosa, vol que el poble sigui ruc, per a poder anar-hi ella a cavall".

Els pares de família que,...., els enviem a l'escola on es dóna l'ensenyament religiós, poguérem sentir-nos ferits en el més viu dels nostres sentiments, ofesos de veure'ns tractats de "rucs"...Ens aconsolarem deseguida, però, en pensar que dintre el nombre -...- d'aquesta mena de "rucs" s'hi compta també el ciutadà senyor Lluís Prunés, qui possessionat del Govern Civil de Girona, s'apressà -i no ho censurem- a portar un seu fill al Col.legi de la Immaculada dels Germans Maristes de la dita ciutat, on es dóna als nois l'ensenyament de la Religió Catòlica, Apostòlica i Romana."(232)

Malgrat l'aferrissada campanya i la pressió parlamentària, la llei de Confessions i Congregacions religioses anà endavant. L'Episcopat Espanyol féu pública gairebé immediatament una Declaració Col.lectiva de protesta, dura i agressiva, tot recordant -a més- les sancions canòniques contra els que atempten contra la llibertat i els drets de l'Església Catòlica. I el mateix Papa Pius XI donà a conèixer l'Encíclica "Dilectissima vobis", dirigida als catòlics de l'estat espanyol, comentada per Diari de Girona.(233)

Tanmateix, Diari de Girona, el 30 de juny suspenia temporalment la seva publicació, per "...problemes d'ordre econòmic". Fins el dilluns, 25 de setembre no reprendrà la publicació, després d'haver superat les dificultats econòmiques, gràcies a l'aportació d'un grup de "catalans catòlics" ("Tornem-hi!", 25 de setembre).(234)

En la represa podem advertir una major agressivitat, i més incidència crítica. Sobretot cenyint-se ja no tant al camp ideològic sinó baixant a fets concrets i a actuacions personals definides. Aquesta línia, que ara enceta, serà més clara a partir del 1934; s'adverteix, per exemple, en parlar de Miquel Santaló. De l'acte d'homenatge que se li féu el 24 de setembre amb prou feines en parla. Però, en canvi, comentarà llargament i amb duresa el permís de vol que concedí entre Barcelona i València, que arraconava la previsible intervenció de la Generalitat de Catalunya en la qüestió, en virtut de les atribucions de l'Estatut. D'altra banda, en formar-se el nou Govern de Catalunya, Diari de Girona escriu: "...i és enlairat a la Delegació presidencial, un sectari i demagog, tan conegut malhauradament a casa nostra com el Sr.Santaló."(235)

Amb tot, ben aviat la convocatòria d'eleccions propicià el desplaçament de l'interès vers la campanya electora. La campanya de la Lliga es basà fonamentalment en la promesa de defensar l'autonomia, de redreçar l'activitat econòmica, i de defensar els drets de la família i la religió. Els seus atacs es dirigiren ben especialment contra la candidatura de "Dreta Agrària", i més en concret contra Julio Fournier, cap de la candidatura i polític caciquil. La Lliga fou derrotada a Girona, però aconseguí un augment notable de vots, de tal manera que s'enforteix com a opció de recanvi enfront del partit d'Esquerra Republicana que, amb tot, havia reeixit a triomfar novament.

Durant aquests mesos Diari de Girona, després d'haver-se ja aprovat la llei de Confessions i Congregacions religioses, deixa de banda la campanya empesa a favor de la llibertat d'ensenyament, i en tot cas se centra en posar de manifest críticament com l'aplicació de la llei comporta greus dificultats i perjudicis. De fet, la substitució de l'ensenyament congregacionista s'inicià en l'ensenyament secundari, amb òbvies dificultats:

"...en aquest diar (primer d'octubre) han de quedar substituïts els dos-cents cinquanta-cinc establiments d'Institucions religioses on es dóna l'ensenyament secundari, pels que hagi creat l'Estat.

No hem de tardar gaire, doncs, a veure ben de prop el fracàs estrepitos que ha de tenir el pla ministerial.

El Ministeri d'Instrucció pública ja el va veure venir; i reconeguent la impossibilitat econòmica de que l'Estat per si sol afrontés el problema va procurar endossar la càrrega als Ajuntaments i a les Diputacions...

Ara bé. Hi ha a Espanya 255 establiments d'ensenyament secundari a càrrec d'Ordres religioses; l'Estat només crea 77 Centres d'ensenyament, dels quals, solzament (sic) tretze són Instituts complerts, i trenta sis són col.legis subvencionats... Cal encara afegir que per a donar l'ensenyament l'Estat posa en els Centres que sol crear no més que 600 professors, i que els col.legis de religiosos que han d'ésser substituïts hi ha 2.050 professors, dels quals, 1.050 tenen títols universitaris, i casi tots els demás són mestres o tenen una suficient pràctica escolar.(...)

Així preté l'Estat començar la substitució de l'ensenyament religiós en l'ordre secundari, i com ja preveu el fracàs, que amenaça ésser encara més solemne quan arriui (sic) la substitució de l'ensenyament primari, ja no es recata de dir,..., que la culpa no serà del Govern, sino dels Ajuntaments i del poble, que no posen cap interès en que l'ensenyament dels Religiosos sigui suprimit.

I la veritat és que, això, és ben cert." (235).

Les dades proporcionades per aquest Comentari són força acostades a les reals; de fet, els col.legis de segon ensenyament regentats per religioses eren 295, amb un total de 20.684 alumnes. Malgrat el "catastrofisme" de Diari de Girona cal dir que amb la creació de 20 Instituts Nacionals i 50 Col.legis subvencionats se satisfieren les necessitats creades, perquè molts dels alumnes dels centres religiosos foren matriculats en Centres privats car els seus pares es negaren a matricular-los a centres públics.

En canvi, certament, era molt més complex el problema que podia plantejar-se a nivell d'ensenyament primari. Per això Diari de Girona -i en el context d'un tombant polític que ja començava a prendre forma- pot gallejar sobre la impossibilitat pràctica de la substitució en aquest nivell:

"Si el gros fracàs de la substitució de l'ensenyament secundari és ja un fet incontrovertible, no serà pas menys petit el que succeirà amb la implantació de l'escola única i laica. Aquella vèrbola governamental que proclamava implacablement la implantació de l'escola única sense dilacions ni atenuants pel primer de gener de l'any vinent,..., ja ha baixat de tó. Ara en el Ministeri d'Instrucció Pública ja es parla només que d'implantar un ensenyament 'liberal', que hom no sap ben bé lo que vol dir; i ja es reconeixen les dificultats insuperables que barren el pas per a suprimir les escoles religioses. Sembla que la gran dificultat rau en la qüestió econòmica;...

Quan hom pensa que a més dels mestres actuals manquen encara 47.000 mestres per tenir mitjanament organitzat l'ensenyament primari,..., i que cal, a l'ensem, la construcció de 23.000 grups escolars, ...,hom, lògicament, ha de respondre amb Lluís Bello: 'allò que abans de la constitució era un 'problema' (la substitució de les ordres religioses) ara s'ha tornat 'conflicte'.(...)."(237)

És cert que calia, si es volia aplicar la llei, un esforç enorme. El ministre Fernando de los Ríos creia necessari habilitar 7.000 escoles, i nomenar també 7.000 nous mestres. Els locals els haurien de facilitar els Ajuntaments; i la seva resposta va ser molt desigual. Era evident, per tant, la dificultat de la situació. No podem oblidar que en pocs mesos es pretenia solucionar un problema endèmic. El mateix Diari de Girona el 30 d'abril del 1931 havia reconegut que la situació escolar era molt deficient, que mancaven unes 35.000 escoles, que moltes escoles no eren encara graduades quan ja haurien d'haver-ho estat, que el nombre d'alumnes per mestre era excessiu, i que la comparació amb països europeus era molt desfavorable; mentre a Alemanya hi havia 3,27 mestres públics per cada 1.000 habitants, i a França 3,04, a Espanya només n'hi havia 1,44 per 1.000 habitants (238). Tanmateix, en l'Editorial suara esmentada del 19 d'octubre del 1933 exagerava les xifres, amb l'evident propòsit de mostrar com a impossible l'aplicació de la llei de Congregacions religioses.

A l'altura del mes d'octubre, i havent-se produït

ja la dimissió d'Azaña de President del Govern, i amb la convocatòria d'eleccions, era clar que l'aplicació de la llei a l'àmbit de l'ensenyament primari depenia dels resultats de les eleccions. I ja podem avançar que amb el triomf dels partits de dreta es va ajornar la substitució i, en darrer terme, la llei restà indefinidament en suspens.

D'altra banda, Diari de Girona es queixava, tot just iniciat el nou curs escolar 1933-34, de l'excessiva dedicació a la política de molts mestres en detriment de l'escola.

"Tothom ha pogut adonar-se que, des de fa un temps, i molt especialment, des de l'adveniment del nou règim, és incomptable el nombre de mestres que dediquen les seves majors activitats a la política i les menors al compliment del seu deure professional. Molts d'ells no en tenen prou de fer manifestació d'una política determinada -que dintre uns límits d'una prudent discreció i en moments aliens a les seves tasques predominants és sempre permisible i en això no hi ha res a dir- sinó que entenen -deuria poder dir-se que equivocadament- que no són pocs els seus companys que han aconseguit situacions avantatjoses militant activament en determinat sector polític, volen distingir-se en aquest sentit, encara que això sigui en manifest detriment d'allò que els deuria ocupar en primer terme.(...)

Creiem que, en tot temps, el mestre ha de cercar el seu crèdit i fonamentar la seva reputació en el profit i eficàcia del seu ensenyament, però en els moments presents quan es fa inconsideradament l'elogi de l'escola única i aquesta es vol imposar a tothom, és inconcebible l'excessiva tolerància que es té amb determinats mestres que en la política,..., gasten quasi totes les seves energies.

La raó o motiu determinant de l'incompliment del seu deure per part d'un sector del magisteri la trobaríem segurament en l'evident mal exemple que han donat certs professors qualificats volent simultanejar certs càrrecs polítics amb el que exercien habitualment...i, si això no, potser també ha estat un bon estimulant el saber que els excessos polítics serien aplaudits o dissimulats si tenien un caire o un matís determinat i molt en voga en les presents circumstàncies.(...)"(239)

Deixant de banda la clara al·lusió ("certs professors qualificats") a Miquel Santaló, és patent que segons el periòdic entre el magisteri públic gironí predominaven, o almenys

eren més actives, les postures properes a Esquerra Republicana. De fet, aquest predomini es plasma a l'hora d'elaborar les candidatures: en les llistes d'Esquerra a Girona sempre hi trobem mestres i altres ensenyants; i -en canvi- manquen del tot aquests professionals en les candidatures de la Lliga.

Un darrer tema que més endavant, a partir de les eleccions municipals del 14 de gener del 1934, donarà molt de joc, el constitueix la valoració de la tasca escolar realitzada per l'Ajuntament. La Lliga tendirà, per raons òbvies, a subvalorar-la i a trobar-hi mil-i-un defectes. Aquesta postura es posa ja de manifest l'octubre del 1933:

"En una de les seves darreres reunions, l'Ajuntament de Girona, ha acordat la creació d'unes escoles a la barriada del carrer del Carme. El projecte ens sembla del tot lloable, si tenim present que les escoles actuals, instal·lades en una de les travessies del mateix carrer, no reuneixen les més elementals condicions pedagògiques i fins higièniques.

Però, la evident necessitat de bastir unes noves escoles, no ens fa oblidar els perills en que cauríem, si volguéssim llançar-nos a l'aventura, sense els estudis tècnics necessaris, per a obtenir el màxim d'utilitats, amb el mínim de despeses. Fem aquestes observacions, davant de la realitat de l'escola de Pedret, recentment inaugurada. Aquesta escola, ha costat a l'Ajuntament, prop de 300.000 pessetes, xifra evidentment desproporcionada amb les possibilitats econòmiques del municipi gironí. Caldria, ademés, fer algunes observacions, respecte al lloc d'emplaçament de l'Escola, que si pot acceptar-se des de el punt de mira higiènic i fins de visualitat, presenta en canvi altres inconvenients de primer grau, relacionats amb el perill que significa per la mainada, el traslladar-se a l'escola, en dies de pèssimes condicions atmosfèriques o bé en plena canícula.(...)

Resumim. Trobem encertada la construcció d'unes noves escoles a la barriada del Carme, però creiem que seria una equivocació imperdonable reincidir en els errors de l'escola de Pedret. Reconequem tots, que amb les 300.000 pessetes, podiem construir tres escoles semblants, en altres barriades gironines, amb el mateix rendiment pedagògic, encara que sense el luxe de petits detalls, que han encarit

extraordinàriament el primitiu projecte. Es un detall que val la pena de meditar-lo."(240)

Fins a un cert punt, aquest comentari assenyala la línia de crítica que empenrà la Lliga davant la tasca escolar de l'Ajuntament de majoria d'Esquerra Republicana. I hi trobem aquella postura, pròpia dels sectors favorables a l'escola privada, que ve a dir que per a l'escola pública no calen edificis de qualitat.

4.3. La crispació del sector integrista.

El Nord de Girona centra el seu interès, inicialment, en les eleccions al Parlament de Catalunya, convocades pel dia 20 de novembre. Ja a primers d'octubre es constitueix un Comitè Electoral Tradicionalista de les comarques gironines, amb oficines a l'estatge del Centre Provincial, carrer de la Cort Reial, 14, pral. El mateix dia, a més, tot esmentant els diaris barcelonins El Correo Catalán i Diario de Barcelona, proposaran la necessitat d'anar cap a la formació d'un bloc de Dretes. I en efecte van iniciar-se els contactes i reunions per tal d'aconseguir una candidatura única de dretes. Pels redactors del diari la situació catastròfica del País aconsellava aquest pacte (241). Per acabar-ho d'adobar aquells dies es féu públic el projecte de llei sobre entitats i congregacions religioses, que exigia més que mai la unitat dels catòlics. Així, la Comunió Tradicionalista acordà d'anar a la lluita electoral en coalició sota la bandera de Religió i Cultura catòlica, Família i Propietat.(242)

En els preparatius de la campanya electoral es constituí una nova Junta Directiva del Centre Tradicionalista de Girona. La formaren: President, J.M^a Thió; Vice-President, J.M^a Doménech; Secretari J.M^a Boix; Vice-Secretari, J.M^a Peya;

Tresorer, Ramon Tarrés; Comptador, Joan Viñas; i Vocals, Francesc Mundet, Pere Roca, Estanislau Perramón, i Fidel Quintana, bibliotecari.(243)

Segons el diari la necessitat de la unitat de les dretes és àmpliament sentida: "Recull de Blanes pregona la unidad de derechas. Tambien lo pide La Tradició Catalana d'Olot". Amb tot, els acords amb la Lliga no són possibles. Les reunions acaben sense arribar a la formació d'una candidatura única. Per forçar la situació El Nord de Girona publica el 26 d'octubre un "Manifest electoral", signat pels dirigents de les diverses entitats tradicionalista (Jeroni Figa, President del Comité P.d'Acció Política Tradicionalista; Josep M. Thió, President del Centre P.Tradicionalista; Josep M^a Vilahur, President del "Centro Moral Gerundense"; Antonio Busquets, President del "Centro Maurista"; Pilar Artau vda. de Janer, per l'Associació Tradicionalista "La Margarita"; i el Comité Electoral de Coalició Catòlica Gironina, Dr.Joan Moret).(244)

La Lliga, amb tot, formà la seva pròpia candidatura donada a conèixer, precisament, l'endemà mateix de la publicació de l'esmentat Manifest; és la candidatura anomenada de Pacificació Social. El Nord de Girona s'afanya a culpar la Lliga de convivència amb els no-catòlics.(245)

Així, doncs, la candidatura de Coalició Catòlica Gironina es formarà només amb els tradicionalistes, "mauristes", i personalitats individuals (Maurici de Sivatte de Bobadilla, advocat; Joan Soler Janer, advocat i periodista; Andreu Bassas i Figa, advocat; Xavier de Ros de Dalmasses, Industrial i Pèrit Agrònom; Sra.Angels de Janer de Milà de la Roca, publicista; Benet de Pomés de Pomar, advocat; Ramon Gassió Bosch, metge; Miquel Martí Cabré, advocat; Joaquim de Sarriera i de Lossada, advocat; Narcís Vidal i Sastregener, metge; i Jeroni Figa i Sala, comerciant i propietari). Des d'aquest moment la campanya electoral bàsicament consistirà a pregonar que és l'única candidatura que defensa realment els interessos catòlics, contra la tibiesa i "partidisme" de la Lliga. D'altra banda, exagerarà la situació caòtica i els aldarulls que viu el País.Sobretot,pe-

rò, com anem dient, voldran portar els electors al convenciment de què la seva és l'única opció d'unitat catòlica i que respon, per tant, a les indicacions de la Jerarquia eclesiàstica (246). El diari cercarà també la influència de les dones ("Nosotras, las mujeres, ya que no podemos votar, tenemos la obligación de influir todo lo posible sobre nuestros maridos, nuestros hijos y nuestros hermanos,.."); per això dóna a la publicitat un manifest signat per diverses dones gironines (247). I s'organitza un important míting al teatre Albéniz (amb la intervenció de J.M^a Thió, Director de El Nord de Girona, altres personalitats gironines i J.M^a Lamanie de Clairac, i Antonio Goicoechea).(248)

Malgrat tot l'esforç, i la intensa campanya electoral, els resultats electorals no afavoriren la candidatura.

En quedaren molt decebuts.(249)

Tanmateix, la Comunió Tradicionalista a Girona havia convocat una Assemblea per a renovar els seus òrgans. El Comitè es reuní el 4 de desembre, sota la presidència de J.M^a Thió i elegí els representants per a l'esmentada Assemblea: Ramon Puig, Emili Comadira, E.Perramón, Joaquim Mundet, Antoni Gifre, Pere Roca, Miquel Casamor, Joan Viñas, i Ramon Julià. Aquesta Assemblea tingué lloc a mitjan gener del 1933, i fou presidida pel Cap Regional, Sr.Junyent (250). D'altra banda, continuava fent les commemoracions tradicionals del carlisme, com la Festa de Reis, l'any 1933 (amb un acte presidit pel canonge Josep Costa, i amb un parlament de Joan Puigvert contra el lliberalisme, per ser filosòficament fals, i des de l'òptica catòlica, herètica; i actes públics de propropaganda)(251)

Ja hem assenyalat com el diari emfatitza els aspectes de desordre, en una actitud catastrofista. En aquest sentit recull informació de vagues obreres i d'aldarulls. És un dels arguments per a propugnar la formació d'un bloc de dretes: malestar general al camp, les exigències dels rabassaires, revoltes contra la Guàrdia Civil,...(252). A Girona mateix

no mancaven els conflictes laborals: conflictes a la fàbrica Gassol, de Salt; conflictes obrers a la fàbrica de Josep Gimferrer a Banyoles, i a l'Armstrong de Palafrugell; i a Blanes, tancament de la SAFA. Aquests conflictes caldria emmarcar-los en els més generals del gener del 1933, protagonitzats pels anarquistes.(253)

En relació amb la política parlamentària és obvi que El Nord de Girona elogia les intervencions de diputats afins (per exemple, l'"elocuent Diputado a Cortes por Salamanca D.José M^a Lamamié de Clairac, ha intervenido...habiéndolo hecho en términos tan acertados que ha sido objeto de unánimes elogios y felicitaciones,..") i critica i fins fa burla dels discursos dels diputats adversaris. Molt especialment ironitzen la figura i l'oratoría de Miquel Santaló:

"...A Girona també teníem un geni polític del qual tots esperàvem la seva revelació quan assolís situar-se. La fortuna va ésser-li avara, però per fi la provident República,..., va fer-li justícia;... I Miquel Santaló va assolir fàcilment l'acta de diputat, que solament havien usdefruitat analfabets i gent adotzenada,...

El prestigi de l'Alcalde de Girona permanenceix inèdit, ...Cridava l'atenció el mutisme del nostre Batlle, però no alarmava a ningú puix la prudència devia aconsellar-li cercar l'ocasió oportuna per intervenir en les Corts i mostrar urbi et orbi la seva suficiència, els seus talents i la seva acrisolada valúa...(...

Les brillants oracions de l'orador varen ésser subratllades, i no per els cavernícoles tal com mereixien, per crits i dicteris, rumors i rialles, amb lo que Santaló assolí la seva revelació esperada. Poc després la peça oratòria del Professor de la Normal, era comentada per tothom. Miquel Maura a raig seguit al.ludeix al "pobre señor Santaló", un popular diari a la "deficiencia mental del Sr.Santaló" i a "la còmica defensa del gracioso señor Santaló";...(...

...Recordem la frase al "pobre señor Santaló" puig ens sembla que després d'aquesta estrena tan feliç ço millor és residenciar-se a Catalunya on hi ha més comprensió que no entre els troglodites de Madrid. El "pobre señor Santaló" entre els

diputats de l'Esquerra hi fa un gran paper sempre... Aquí som tots molt capacitats i doctes tant que fins sobra a un home fer-se catalanista i dir-se republicà per a ésser declarat 'Doctor honoris Causa' ...(...)" .(254)

A partir del mes d'octubre del 1932, amb tot, el tema que acapara l'atenció del diari es el projecte de Llei de confessions i Congregacions religioses. Mereix, és clar, tota mena de crítiques i es considera el sùmmum de l'ofensiva anticatòlica (255). Potser la faceta més preocupant del projecte de llei era la prohibició d'ensenyament ("Cuarta. Prohibición de ejercer la industria, el comercio y la enseñanza"). En certa manera preveient aquesta limitació, el diari ja venia preconitzant l'associació d'ex-alumnes i de pares de les escoles congregacionistes.(256)

La discussió del projecte de llei a les Corts va començar el 2 de febrer del 1933. Els arguments de l'oposició a la llei foren bàsicament dos: el dret de l'Església a l'ensenyament, i la impossibilitat pràctica de substituir l'ensenyament donat per les ordres religioses. En favor d'aquest segon argument de caire pràctic, El Nord de Girona publica alguns articles, mostrant com els pressupostos de l'Estat són reduïts en l'apartat de l'ensenyament. Però la gran majoria dels articles fan referència al primer dels arguments (257). Un exemple d'aquesta forta campanya en defensa de l'ensenyament congregacionista pot ser l'article "Les prohíbe enseñar":

"Es este un problema de cuya gravedad no se han dado cuenta ni las Cortes ni los católicos. Las Cortes han copiado en él métodos de Mussolini y Stalin (...).

(..) Una estadística más depurada y extensiva a más Congregaciones docentes de la cifra de 601.950 alumnos a los que se cerraría las escuelas donde por voluntad de sus padres reciben instrucción. ¿Cuántas escuelas, maestros, millones y años necesitaría el Estado español para esa masa de población cuya enseñanza hoy no le cuesta nada?...

Algo parecido puede decirse de la Segunda.(...)

Ese movimiento ascendente de cultura femenina se quiebra en parte y sufre un colapso violento si

la ley de Congregaciones se aprueba, porque esa ley cerrará los Colegios donde las jóvenes hacen su segunda enseñanza y sus familias no las mandarán al Instituto. Esa ley es antifeminista, ...
 (...) Es una ley retrógrada y bárbara que crea castas en pleno siglo XX, ... (....)." (258)

Aquest és el tema, gairebé únic, de política educativa del diari tradicionalista.

A partir del 1r. de juliol del 1.933 El Nord de Girona es caracteritza, des de l'òptica merament periodística, per sofrir una greu turbulència. Una gran irregularitat en la periodicitat, i molts canvis. A més, comença a haver-hi importants llacunes en la col·lecció, de tal manera que és molt difícil de poder seguir el procés intern. El periòdic, evidentment, es debat entre dificultats de caire organitzatiu, i podem sospitar que també de tipus econòmic. És ben bé el símbol d'uns grups polítics cada cop més marginals en el context gironí d'aquells anys.

El 1r. d'abril del 1.933, El Nord de Girona assolí el seu número 5.000. Coincideix aquesta efemèrides amb un canvi de locals de redacció i administració; ara es troben al carrer d'Alvarez de Castro, 7. Però no és aquest l'aspecte més significatiu. A partir d'aquest dia el periòdic manca a les hemeroteques de Girona. Quan podem reprendre la col·lecció és, ja, el 1r. de juliol, i correspon al número 5.030. Per tant, en tres mesos només havien sortit 30 números. Quelcom estava passant.

En efecte, el número del 1r. de juliol surt amb una nova capçalera, sense cap més ornamentació que el títol mateix del periòdic (uns números més endavant, de color vermell). El Nord de Girona és ara, novament, un bisetmanari (dimecres i dissabtes).

En aquesta represa publica un llarg Manifest de la Junta Intercomarcal Tradicionalista de Girona (signat per Josep M^a Vilahur, Ramon Puig Ribas, Ramon Tarrés, J.M^a de Mir, Segismon Sugranyes, Celç Costa, Gaietà Ferrer, J.M^a Viñas Deuta-

ner, Salvador Vilallonga Oller, Josep Perpiñà, Joan Torroella Plaja, Joaquim Mundet, Josep Ford, Josep Escarrà, Josep Pi Pagès, Joan Juliol, i Josep M^a Thió):

"En tot el món, la tradicional civilització cristiana sofreix l'empenta de noves concepcions polítiques i socials inspirades i propagades pel judaisme i la masoneria, que fa trontollar els fonaments bàsics de la societat; i és, potser, avui la nostra pàtria, la víctima més flagelada per aquesta conspiració universal,...

(...) Com a catòlics autèntics, proclamem i sostindrem sempre el poder i l'autoritat de Déu per damunt de tots els poders i autoritats dels homes,...

Patriotes de veritat, sostindrem sempre l'unitat política nacional d'Espanya,...; i encar que abominem del estatut que patim, i,..., preferiríem quedarnos sense, que tindre'l laic i inspirat en les doctrines revolucionàries estrangeres, i condemnem tot separatisme o nacionalisme regional,..., sostenim un regionalisme nacional,...

(...) Defensem el més absolut acatament al principi d'autoritat, i com a forma de govern que més encaixa en la nostra manera d'ésser,..., la Monarquia Tradicional...amb Corts que representin, no els partits polítics, sino els veritables interessos i estaments socials tots de la nació, amb un sufragi...però corporatiu i orgànic, imposant el principi de l'única verdadera democràcia, que es la catòlica,...(...)"
(259).

El 24 de juliol es rumorejava que hi havia organitzat un complot de caràcter feixista, i a Girona hom en feia còmplices els tradicionalistes, malgrat la seva protesta de ser antifeixistes:

"A nosaltres, certament, ens preocuparia molt poc l'existència d'aquests pretesos complots, si de pic o de palada no fossim nosaltres els molestats i perjudicats. Quan els successos d'agost del any passat,..., no es veié altres causants o inductors que els elements monàrquics, acusant, de retruc, als carlins, perseguint i empresonant a dirigents seus, tancant centres i suspenguent la premsa llur. Ara, amb motiu de la descoberta d'aquest flamant complot feixista hem vista amb la màxima sorpresa que el govern estableix -oh paradoxa!- una concomitància entre els elements comunistes i els tradicionalistes, quan és així que nosaltres hem proclamat ben alt des de els periòdics, el nostre anti-feixisme,

ja que aquest règim exòtic que no diferencia entre república i monarquia...(...)

Protestem enèrgicament d'aquest afany persecutori contra els nostres periòdics, entitats i honorables amics, remarcant una vegada més que la Comunió Tradicionalista no té res a veure amb aquests reals o suposats complots."(260)

De fet a Girona van ser detinguts dos destacats dirigents del carlisme:

"L'Ex-president del Centre Tradicionalista Dr. Moret Roura i el Secretari de la mateixa entitat Sr. Cano, empresonats. El Círcol Tradicionalista del carrer de la Llebre ha esta clausurat.

Dilluns passat i amb motiu d'un rumorejat complot, foren detinguts els nostres amics Sr. Cano com a secretari del Centre Tradicionalista del carrer de la Llebre i el Dr. Moret Roura, aquest darrer no sabem per quina causa.

L'escorcoll efectuat a casa dels nostres amics resultà infructuós, solsament el Dr. Moret denuncià una antiga i inservible pistola de dos canons i és així quan el mateix Jutge de la 1^a Instància va sobreexí la causa no reconeguent delictes. Ahir al mitg dia foren ingressats a la Presó Provincial, on, al moment de tancar aquesta edició continuen detinguts.

(...) No volem cloure aquestes ratlles, sens protestar, amb el degut respecte, emprò també de la manera més enèrgica, contra el procedir seguit amb el nostre company i amic el Dr. Moret Roure, el qual, al esser portat al Jutjat per a declarar sobre l'afer de la tenencia d'armes, sigué aconduït emmanillat i a peu en mig de dos guardies de Seguretat; talment com si es tractés d'un delinqüent comú."(261)

Cal dir que van ser alliberats ben aviat.

El periòdic continua amb tota normalitat, sortint dos cops a la setmana, fins el 30 de setembre (correspon al número 5.030). A partir d'aquesta data s'obre un parèntesi de dos mesos en què no es publica. Precisament en l'ínterin tingueren lloc les eleccions a Diputats a les Corts de Madrid (19 de novembre del 1933). A Girona resultaren guanyadors, novament, la Coalició d'Esquerra Republicana, per majories, i la Lliga Catalana, per minories. Entre d'altres candidatures es presentà, també, una candidatura anomenada de Dreta-Agrària. En aquesta candidatura hi havia algun tradicionalista, però no era la candi-

datura tradicionalista. Una vegada més les dissensions internes fragmentaven el partit, ja prou dèbil.

El pensament del Nord de Girona sobre aquest tema es reflecteix en el primer número de la represa. En definitiva, el periòdic defensava que calia haver-se format una àmplia coalició de les dretes, amb la Lliga, el 'partido agrario', i els tradicionalistes; i que hagués calgut cercar personalitats de prestigi de les comarques gironines mateixes, esbandint elements "sospitosos".(262)